

Верховний
Суд

ОГЛЯД судової практики Верховного Суду

у спрах, що виникають із правовідносин
у сфері захисту соціальних прав внутрішньо
переміщених осіб та практики щодо застосування
положень Європейської соціальної хартії
(переглянутої) від 3 травня 1996 року

Рішення, внесені до ЄДРСР за період
з 01.01.2018 по 01.10.2020

ЗМІСТ

I. Статистична інформація	3
II. Спори, що виникають із правовідносин у сфері захисту соціальних прав внутрішньо переміщених осіб	6
1. Справи щодо зобов'язання взяти на облік як внутрішньо переміщену особу та видачу відповідної довідки	6
2. Справи щодо поновлення нарахування та виплати пенсії внутрішньо переміщеним особам	15
3. Справи щодо призначення щомісячної адресної грошової допомоги, як внутрішньо переміщеній особі, для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг	23
4. Справи щодо призначення та нарахування інших виплат внутрішньо переміщеним особам	35
III. Практика щодо застосування положень Європейської соціальної хартії (переглянутої) від 3 травня 1996 року	48

I. Статистична інформація

Як окрема підкатегорія «внутрішньо переміщених осіб» з'явилася відповідно до Загального класифікатора спеціалізації суддів та категорій справ, затвердженого наказом Державної судової адміністрації України від 21 грудня 2018 року № 622, який набрав чинності 1 січня 2019 року.

Як свідчать статистичні показники, місцевими адміністративними судами протягом 2019 року розглянуто усього 10 752 справи у сфері захисту соціальних прав внутрішньо переміщених осіб, з яких:

10 138 спорів в категорії 112010204 (*Справи зі спорів з приводу реалізації публічної політики у сферах праці, зайнятості населення та соціального захисту громадян та публічної житлової політики, зокрема зі спорів щодо управління, нагляду, контролю та інших владних управлінських функцій (призначення, перерахунку та здійснення страхових виплат) у сфері відповідних видів загальнообов'язкового державного соціального страхування, з них внутрішньо переміщених осіб*);

608 справ, зареєстрованих в категорії 112030600 *соціального захисту (крім соціального страхування), з них внутрішньо переміщених осіб*;

6 справ, зареєстрованих в категорії 112040202 *праці, зайнятості населення, у тому числі внутрішньо переміщених осіб*.

У 8812 справах провадження закінчено з прийняттям постанови, з них у 8661 (98% закінчених з прийняттям постанови справ) позови задоволено.

У 59 справах провадження закрито, 70 позовних заяв (у справах, у яких закінчено провадження) залишено без розгляду.

Апеляційними адміністративними судами у 2019 році переглянуто в апеляційному порядку 358 постанов, ухвалених у справах у сфері захисту соціальних прав внутрішньо переміщених осіб, з яких: 255, 99 та 4 постанови у спорах, відповідно в категоріях: 112010204, 112030600, 112040202.

Із них 263 постанови судів першої інстанції (73% загальної кількості переглянутих) апеляційними судами залишено без змін, 81 постанова (23% загальної кількості переглянутих) скасовано.

Із числа скасованих рішень судів першої інстанції 77 постанов скасовано із ухваленням нового судового рішення, 1 – із залишенням позовної заяви без розгляду, 3 – із закриттям провадження у справі.

Касаційним адміністративним судом у складі Верховного Суду (далі – КАС ВС) у 2019 році переглянуто в касаційному порядку 125 судових рішень у справах у сфері захисту соціальних прав внутрішньо переміщених осіб, з яких 8 судових рішень залишено без змін, 2 – скасовано з направленням справи для продовження розгляду.

У першому півріччі 2020 року КАС ВС переглянуто в касаційному порядку 46 судових рішень у справах вказаної категорії спорів, з яких 0 судових рішень залишено без змін, 1 – скасовано з направленням справи для продовження розгляду.

Як вбачається з наведеної статистичної інформації, судами першої інстанції здебільшого задовольняються позовні вимоги у справах у сфері захисту соціальних прав внутрішньо переміщених осіб.

Значна частка (98% у 2019 році) задоволених судами першої інстанції позовів та показник результатів перегляду рішень в апеляційному порядку (73% залишених у силі) свідчить про обґрунтованість вимог внутрішньо переміщених осіб, та здебільшого правильне вирішення таких справ судами.

Однак у судовій практиці мають місце й окремі помилки застосування законодавства, що регулює розгляд та вирішення справ у сфері соціального захисту вказаної категорії осіб.

Варто зазначити, що здійснюючи огляд судової практики КАС ВС, правове управління (І) аналізувало рішення, внесені до ЄДРСР застосовуючи також контекстний пошук рішень, що стосуються внутрішньо переміщених осіб. За результатами роботи виявлено, що часто позови у сфері захисту соціальних прав внутрішньо переміщених осіб зареєстровані в Реєстрі за загальними категоріями спорів зокрема такими, , як:

Справи зі спорів з приводу реалізації публічної політики у сферах праці, зайнятості населення та соціального захисту громадян та публічної житлової політики, зокрема зі спорів щодо; управління, нагляду, контролю та інших владних управлінських функцій (призначення, перерахунку та здійснення страхових виплат) у сфері відповідних видів загальнообов'язкового державного соціального страхування, з них; загальнообов'язкового державного пенсійного страхування;

Справи зі спорів з приводу реалізації публічної політики у сферах праці, зайнятості населення та соціального захисту громадян та публічної житлової політики, зокрема зі спорів щодо; соціального захисту (крім соціального страхування);

Справи зі спорів з приводу реалізації публічної політики у сферах праці, зайнятості населення та соціального захисту громадян та публічної житлової політики, зокрема зі спорів щодо; соціального захисту (крім соціального страхування), з них; сімей із дітьми;

Справи зі спорів з приводу реалізації публічної політики у сферах праці, зайнятості населення та соціального захисту громадян та спорів у сфері публічної житлової політики, зокрема зі спорів щодо; соціального захисту; соціального захисту та зайнятості інвалідів; соціальних послуг;

Справи зі спорів з приводу реалізації публічної політики у сферах праці, зайнятості населення та соціального захисту громадян та спорів у сфері публічної житлової політики, зокрема зі спорів щодо; управління, нагляду та інших владних управлінських функцій (призначення, перерахунку та здійснення страхових виплат) у сфері відповідних видів загальнообов'язкового державного соціального страхування, у тому числі: загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, у тому числі пенсійного страхування осіб, звільнених з публічної служби (військової служби);

Справи зі спорів з приводу реалізації публічної політики у сферах праці, зайнятості населення та соціального захисту громадян та публічної житлової політики, зокрема зі спорів щодо; управління, нагляду, контролю та інших владних управлінських функцій (призначення, перерахунку та здійснення страхових виплат) у сфері відповідних видів загальнообов'язкового державного соціального страхування, з них; загальнообов'язкового державного соціального страхування, у тому числі; загальнообов'язкового державного страхування на випадок безробіття;

Справи зі спорів з приводу реалізації публічної політики у сферах праці, зайнятості населення та соціального захисту громадян та публічної житлової політики, зокрема зі спорів щодо; управління, нагляду, контролю та інших владних управлінських функцій (призначення, перерахунку та здійснення страхових виплат) у сфері відповідних видів загальнообов'язкового державного соціального страхування, з них; загальнообов'язкового державного соціального страхування, у тому числі; від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності;

Справи з приводу регулюванню містобудівної діяльності та землекористування, зокрема у сфері; державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень (у тому числі прав на земельні ділянки); та інші.

Зазначене свідчить про те, що наразі статистичні дані щодо розгляду судами спорів зазначеної категорії важко вважати коректними.

II. Спори, що виникають із правовідносин у сфері захисту соціальних прав внутрішньо переміщених осіб

1. Справи щодо взяття на облік як внутрішньо переміщеної особи та видачі відповідної довідки.

1.1. Основним нормативно-правовим актом, який встановлює гарантії дотримання прав, свобод та законних інтересів внутрішньо переміщених осіб є Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб».

Підставою для взяття на облік внутрішньо переміщеної особи є проживання на території, де виникли обставини, зазначені в статті 1 цього Закону, на момент їх виникнення, зокрема, залишення свого місця проживання з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту.

Об березня 2018 року Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду (далі – КАС ВС) розглянув касаційну скаргу у справі № 234/8701/17 за позовом ОСОБА_2 до управління праці та соціального захисту населення Краматорської міської ради Донецької області (далі – управління праці та соцзахисту населення) про визнання протиправною відмови у взятті на облік як внутрішньо переміщеної особи; зобов'язання зареєструвати як внутрішньо переміщену особу та видати довідку про взяття на облік.

Постановою Краматорського міського суду Донецької області 11 вересня 2017 року, залишеною без змін ухвалою Донецького апеляційного адміністративного суду від 16 листопада 2017 року, позов задоволено. Рішення мотивовані, оскільки вона змушена була покинути постійне місце свого проживання з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту.

Судами попередніх інстанцій встановлено, що позивач звернувся до управління праці та соцзахисту, щоб стати на облік як внутрішньо переміщена особа.

Причиною звернення стало те, що ОСОБА_2 змушена була покинути своє місце проживання, та переселитися до м. Краматорська, тому що 23 січня 2017 року на офіційному сайті Організації з безпеки та співробітництва в Європі опубліковано інформацію про те, що у підконтрольних уряду районах за лініями відведення, але за межами виділених місць СММ зафіксувала, зокрема, 3 самохідні артилерійські гармати (2С9) біля с. Галицинівка Марїнського району Донецької області (29 км на північний захід від Донецька).

Однак управління праці та соцзахисту населення відмовило ОСОБА_2 у взятті на облік як внутрішньо переміщеної особи, оскільки цей населений пункт не відноситься до переліку населених пунктів, визначених розпорядженням Кабінету Міністрів України від 7 листопада 2014 року № 1085-р «Про затвердження переліку населених пунктів, на території яких органи державної влади тимчасово

не здійснюють свої повноваження, та переліку населених пунктів, що розташовані на лінії зіткнення».

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Верховний Суд погодився з висновками судів попередніх інстанцій про незаконність відмови управління праці та соцзахисту населення у взятті ОСОБА_2 на облік як внутрішньої переміщеної особи.

Колегія суддів зазначила, що основним нормативно-правовим актом, який встановлює гарантії дотримання прав, свобод та законних інтересів внутрішньо переміщених осіб є Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб».

З положень вказаного Закону випливає, що підставою для взяття на облік внутрішньо переміщеної особи є проживання на території, де виникли обставини, зазначені в статті 1 цього Закону, на момент їх виникнення, зокрема, залишення свого місця проживання з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту.

Враховуючи, що інформація, опублікована на офіційному сайті Організації з безпеки та співробітництва в Європі від 23 січня 2017 року про те, що біля с. Галицинівка, де проживала ОСОБА_2, зафіксовано 3 самохідні артилерійські гармати (2С9), є загальновідомою і такою, що не потребує доведення, є підстави вважати, що позивач має ознаки внутрішньо переміщеної особи, оскільки вона залишила своє місце проживання з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту.

За таких обставин суди попередніх інстанцій дійшли правильного висновку про відсутність в управлінні праці та соціального захисту населення Краматорської міської ради Донецької області правових підстав для відмови ОСОБА_2 у взятті на облік як внутрішньо переміщеної особи, а також про наявність підстав для задоволення позову.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 06 березня 2018 року у справі № 234/8701/17 (провадження № К/9901/2220/17) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/72693634>

12 вересня 2018 року КАС ВС розглянув касаційну скаргу у справі № 310/8280/16-а (2-а/310/25/17) за позовом ОСОБА_2 до Управління праці та соціального захисту населення виконавчого комітету Бердянської міської ради Запорізької області (далі – Управління праці та соцзахисту населення) про визнання неправомірним та скасування рішення, зобов'язання взяти на облік як внутрішньо переміщену особу та видати відповідну довідку.

В обґрунтування позовних вимог позивач зазначала, що відмова відповідача про взяття її на облік осіб, які переміщуються з тимчасово окупованої території з підстав відсутності відмітки про реєстрацію місця проживання на території

адміністративно-територіальної одиниці, з якої було здійснення внутрішнє переміщення, є неправомірними, оскільки вона надала усі наявні в неї фактичні докази, що підтверджували факт її проживання на території м. Донецька.

Постановою Бердянського міськрайонного суду від 24 січня 2017 року в задоволенні позовних вимог відмовлено у повному обсязі.

Ухвалюючи таке рішення, суд першої інстанції зазначив, що суд захищає лише права, свободи або законні інтереси, які уже порушенні на момент розгляду справи судом, тоді як на час розгляду справи порушення прав ОСОБА_2 у зв'язку з відсутністю у неї статусу внутрішньо переміщеної особи не встановлено, проте вона вважає, що такий статус може знадобитися їй у майбутньому, а захист прав особи на майбутнє КАС України не передбачений.

Постановою Дніпропетровського апеляційного адміністративного суду від 28 березня 2017 року задоволено апеляційну скаргу ОСОБА_2; скасовано постанову суду першої інстанції та задоволено адміністративний позов.

Суд апеляційної інстанції зазначив, що позивачем надано докази щодо підтвердження її проживання в районі проведення антитерористичної операції на момент виникнення обставин, зазначених у частині першій статті 1 Закону України від 20 жовтня 2014 року № 1706-VII «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» (далі – Закон № 1706-VII), і незважаючи на відсутність у неї реєстрації на день виїзду з м. Донецька, вона потребує соціальної підтримки від держави для влаштування свого життя і життя своєї родини на новому місці на рівні з іншими переселенцями.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Колегія суддів погодилась з висновками суду апеляційної інстанції.

Так частиною сьомою статті 4 Закону № 1706-VII встановлено, що разом із заявою заявник подає документ, що посвідчує особу та підтверджує громадянство України, або документ, що посвідчує особу та підтверджує її спеціальний статус, або свідоцтво про народження дитини.

У разі відсутності в документі, що посвідчує особу та підтверджує громадянство України, або документі, що посвідчує особу та підтверджує її спеціальний статус, відмітки про реєстрацію місця проживання на території адміністративно-територіальної одиниці, з якої здійснюється внутрішнє переміщення у зв'язку з обставинами, визначеними у статті 1 цього Закону, заявник надає докази, що підтверджують факт проживання на території адміністративно-територіальної одиниці, з якої здійснюється внутрішнє переміщення, на день виникнення обставин, що спричинили внутрішнє переміщення, визначених статтею 1 цього Закону (військовий квиток з відомостями про проходження військової служби, трудова книжка із записами про здійснення трудової діяльності, документ, що підтверджує право власності на рухоме або нерухоме майно, свідоцтво про базову загальну середню освіту, атестат про повну загальну середню освіту, документи про професійно-

технічну освіту, документ про вищу освіту (науковий ступінь), довідку з місця навчання, рішення районної, районної у місті Києві чи Севастополі державної адміністрації, виконавчого органу міської чи районної у місті ради про влаштування дитини до дитячого закладу, у прийомну сім'ю, дитячий будинок сімейного типу, встановлення опіки чи піклування, медичні документи, фотографії, відеозаписи тощо).

Як свідчать матеріали справи, позивачем для підтвердження факту проживання на території адміністративно-територіальної одиниці, з якої здійснюється внутрішнє переміщення надавалися, зокрема: свідоцтво про народження дитини, який народився в м. Макіївка Донецької області; заява на ім'я головного лікаря ЦПМСД № 1 Будьонівського району м. Донецька про надання дозволу лікуватись по фактичному місцю проживання в м. Донецьк; договір добровільного медичного страхування від 03 березня 2014 року в м. Донецьк; договір про надання споживчого кредиту в м. Донецьк; копія трудової книжки, згідно записів якої позивач у період з травня 2008 року по жовтень 2011 року працювала в м. Макіївка, а з жовтня 2011 року по жовтень 2014 року – в м. Донецьк.

Колегія суддів зазначила, що позивачем надано докази про підтвердження проживання її в районі проведення антитерористичної операції. У зв'язку із чим, відповідачем неправомірно відмовлено у наданні довідки про взяття на облік як внутрішньо переміщеної особи.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 12 вересня 2018 року у справі № 310/8280/16-а (2-а/310/25/17) (провадження № К/9901/15391/18) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/76418954>

1.2. Для отримання довідки особі слід подати заяву встановленої форми, а також документ, що посвідчує особу заявника, його громадянство (чи інший документ, який підтверджує особливий статус).

При цьому законодавець вимагає особистої участі особи при оформленні її особливого статусу.

25 березня 2020 року КАС ВС розглянув касаційну скаргу у справі № 808/2824/16 за позовом ОСОБА_1, ОСОБА_2, який діє в інтересах малолітньої особи – ОСОБА_3 до Управління соціального захисту населення Михайлівської районної державної адміністрації Запорізької області про визнання дій щодо невзяття ОСОБА_1 та її малолітньої дитини – ОСОБА_3 на облік, як внутрішньо переміщених осіб протиправними, зобов'язання взяти позивачку-1 та її малолітню дитину на облік, як внутрішньо переміщених осіб, про що видати довідку.

Ухвалюючи рішення про відмову в задоволенні адміністративного позову, суд першої інстанції, з висновками якого погодився суд апеляційної інстанції, виходив з того, що фактично (встановлено у ході судового розгляду справи) підставою для відмови у взятті на облік та видачі довідки слугувало порушення

позивачами порядку звернення за видачею довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи, зокрема, те, що мало місце звернення засобами поштового зв'язку, а не особисто, як того вимагає законодавець. Суди попередніх інстанцій також встановили, що після пред'явлення цього позову позивачка-1 та позивач-2, який діє, як законний представник малолітньої особи – ОСОБА_3, звернулися особисто до відповідача із заявами про постановлення їх на облік та відповідачем було прийнято позитивне рішення.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Системний аналіз зазначених норм права свідчить, що для отримання довідки особі слід подати заяву встановленої форми, а також документ, що посвідчує особу заявника, його громадянство (чи інший документ, який підтверджує особливий статус). Для цього необхідно звернутися до структурного підрозділу з питань соціального захисту населення районних, районних у м. Києві держадміністрацій, виконавчих органів міських, районних у містах (у разі утворення) рад за місцем проживання. Так, повнолітні особи із заявою звертаються особисто, а від імені неповнолітніх, малолітніх дітей, недієздатних осіб або осіб, дієздатність яких обмежена, звертається законний представник. Форму заяви затверджує Мінсоцполітики. Довідка є документом, який підтверджує факт внутрішнього переміщення і взяття на облік.

При цьому законодавець вимагає особистої участі особи при оформленні їй особливого статусу.

Судами попередніх інстанцій встановлено, що 28.07.2016 ОСОБА_1 була складена заява про постановлення її та її доньки на облік, як осіб, які переміщуються з тимчасово окупованої території України або району проведення антитерористичної операції, яка разом із доданими до неї документами була направлена відповідачу засобами поштового зв'язку, а не подана особисто, як того вимагає законодавець.

Тобто позивачами фактично порушено встановлений законодавством порядок подачі заяви про взяття на облік внутрішньо переміщених осіб.

Отже, колегія суддів погоджується із висновками судів першої та апеляційної інстанцій про відсутність правових підстав для задоволення позову.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 25 березня 2020 року у справі № 808/2824/16 (провадження № К/9901/34118/18) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/88430989>

22 листопада 2018 року КАС ВС розглянув касаційну скаргу у справі № 265/3453/17 за позовом ОСОБА_1 до Управління соціального захисту населення Лівобережного району Маріупольської міської ради (далі – Управління соцзахисту) про визнання неправомірним та скасування рішення відповідача про відмову у видачі довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи; зобов'язання видати довідку про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи.

Орджонікідзевський районний суд міста Маріуполя Донецької області постановою від 06 червня 2017 року, залишеною без змін ухвалою Донецького апеляційного адміністративного суду від 27 липня 2017 року, частково задовольнив позовні вимоги та зобов'язав Управління соцзахисту видати ОСОБА_1 довідку про взяття на облік особи, яка переміщується з тимчасово окупованої території України або району проведення антитерористичної операції (довідку про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи).

Ухвалюючи таке рішення суд першої інстанції, з висновком якого погодився й апеляційний суд, виходив із того, що відсутність села Староласпа Староласпинської сільської ради Тельманівського району Донецької області, на території якого зареєстрована позивачка в Переліку населених пунктів (в редакції розпорядження Кабінету Міністрів України від 02 грудня 2015 року № 1276-р), не може бути підставою для відмови у захисті її прав.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Заявнику може бути відмовлено у видачі довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи, якщо відсутні обставини, що спричинили внутрішнє переміщення, визначені у статті 1 Закону № 1706-VII.

Згідно з нормами законодавства підставою для взяття на облік внутрішньо переміщеної особи є проживання на території, де виникли обставини, зазначені в статті 1 цього Закону, на момент їх виникнення, зокрема, залишення свого місця проживання з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту.

Стосовно доводів Управління соцзахисту про те, що населений пункт, де проживала позивач, не відноситься до переліку населених пунктів, визначених розпорядженням Кабінету Міністрів України від 07 листопада 2014 року № 1085-р, слід зазначити, що основним нормативно-правовим актом, який встановлює гарантії дотримання прав, свобод та законних інтересів внутрішньо переміщених осіб є Закон № 1706-VII.

При цьому факт тимчасової окупації, порушення прав людини та не функціонування органів державної влади на території, де зареєстрована позивачка, а саме в селі Староласпа Тельманівського району Донецької області, підтверджується Постановою Верховної Ради України від 17 березня 2015 року № 252 «Про визначення окремих районів, міст, селищ і сіл Донецької та Луганської областей, у яких запроваджується особливий порядок місцевого самоврядування» (далі – Постанова ВРУ № 252), згідно якої було тимчасово запроваджено особливий порядок місцевого самоврядування, в окремих районах, містах, селищах і селах Донецької та Луганської областей, що знаходяться на територіях, які розташовані між державним кордоном України з Російською Федерацією, урізом води Азовського моря та лінією, яка визначена додатком до цієї Постанови, що відповідає Мінському меморандуму від 19 вересня 2014 року, а також Постановою Верховної Ради

України від 17 березня 2015 року № 254-VIII «Про визнання окремих районів, міст, селищ і сіл Донецької та Луганської областей тимчасово окупованими територіями».

Відповідно до лінії розмежування, яка була визначена за Постановою ВРУ № 252, село Староласпа Тельманівського району Донецької області знаходиться на тимчасово окупованій території.

До того ж, Постановою Верховної Ради України від 20 травня 2015 року № 457-VIII «Про внесення змін до Постанови Верховної Ради України від 11 грудня 2014 року № 32-VIII «Про зміни в адміністративно-територіальному устрої Донецької області, зміну і встановлення меж Волноваського, Новоазовського та Тельманівського районів Донецької області» було змінено межі Тельманівського району, зокрема земель, що знаходяться у віданні Андріївської селищної ради, Мирненської селищної ради, Гранітненської сільської ради, Новоселівської сільської ради, Старогнатівської сільської ради, Чермалицької сільської ради.

Село Староласпа віднесено до Староласпинської сільської ради Тельманівського району і відповідно до вказаної Постановою ВРУ не увійшло до території Волноваського району, який контролюється владою України, а залишилося у складі тієї частини Тельманівського району, на території якої органи державної влади України не здійснюють свої функції.

Враховуючи, те що Постановою Верховної Ради України № 252 фактично було визнано, що село Староласпа Староласпинської сільської ради Тельманівського району Донецької області знаходиться на окупованій території, яка розташована між державним кордоном України з Російською Федерацією, урізом води Азовського моря та лінією, яка визначена додатком до цієї Постанови, що відповідає Мінському меморандуму від 19 вересня 2014 року, тобто на території, яка не контролюється владою України, то в розумінні абзацу другого статті 1 Закону № 1706-VII такі обставини вважаються загальновідомими і такими, що не потребують доведення.

З огляду на загальні засади пріоритетності законів над підзаконними актами, Закон № 1706-VII має вищу юридичну силу порівняно з розпорядженням Уряду, яким затверджено перелік відповідних населених пунктів, тому колегія суддів вважає, що в Управління Соцзахисту були відсутні підстави для відмови ОСОБА_1 у взятті на облік як внутрішньо переміщеної особи, а відтак про наявність підстав для задоволення позову в повному обсязі.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 22 листопада 2018 року у справі № 265/3453/17 (провадження № К/9901/16355/18) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/78077449>

1.3. Процес видачі довідки про взяття на облік особи, яка переміщується з тимчасово окупованої території України або району проведення антитерористичної операції, стосується виключно самої внутрішньо переміщеною особи та уповноваженого органу.

У заяві про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи зазначається адреса фактичного проживання, повідомлена цією особою. Зазначена інформація має облікове значення і не свідчить про наявність правових підстав використання певного житлового приміщення.

Довідка про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи не посвідчує право користування житлом за адресою, зазначеною у цій довідці.

20 березня 2019 року КАС ВС розглянув касаційну скаргу у справі № 826/319/17 за позовом Публічного акціонерного товариства «Державний ощадний банк України» (далі – ПАТ «Ощадбанк») до Управління праці та соціального захисту населення Дніпровської районної в м. Києві державної адміністрації (далі – Управління праці та соцзахисту населення), третя особа: ОСОБА_1, про визнання неправомірним та скасування рішень відповідача: про взяття на облік внутрішньо переміщених осіб, про видачу довідок про взяття на облік внутрішньо переміщених осіб, про внесення відомостей до Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб, що перебувають на обліку, скасування довідок про взяття на облік внутрішньо переміщених осіб.

Судами попередніх інстанцій встановлено, що 01.03.2007 між ПАТ «Ощадбанк» та ОСОБА_1 укладено іпотечний договір, згідно якого, ОСОБА_1 з метою забезпечення належного виконання зобов'язання, що випливає з кредитного договору, передав в іпотеку позивачу нерухоме майно, а саме: однокімнатну квартиру.

У подальшому в рахунок погашення заборгованості за кредитним договором звернуто стягнення на предмет іпотеки, що належить ОСОБА_1 на праві власності, а саме: однокімнатну квартиру, шляхом продажу банком як іпотекодержателем від свого імені предмету іпотеки будь-якій особі-покупцеві в порядку 38 Закону України «Про іпотеку» та наданням банку повноважень, необхідних для здійснення продажу, та виселення всіх мешканців.

При примусовому виконанні рішення суду з виселення ОСОБА_1 позивач дізнався, що за адресою знаходження іпотечного майна, перебувають на обліку 6 внутрішньо переміщених осіб.

Позивач вважає, що у внутрішньо переміщених осіб немає законного права на проживання у вказаному приміщенні, що свідчить про порушення відповідачем порядку взяття на облік внутрішньо переміщених осіб.

Ухвалюючи рішення про відмову у задоволенні позову, суд першої інстанції, з яким погодився суд апеляційної інстанції, виходив з того, що заяви про взяття на облік внутрішньо переміщених осіб (сім'ї ОСОБА_7 – 6 чоловік) містять усі передбачені законодавством обов'язкові та необхідні реквізити та дані, а також

відповідають формі, визначеній законодавством. Підстав для скасування дії довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи, визначених статтею 12 Закону № 1706-VII, відповідач та суд не встановив, а тому позовні вимоги є необґрунтованими та не підлягають задоволенню.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Предметом спору є правомірність рішення Управління праці та соцзахисту населення про взяття на облік внутрішньо переміщених осіб за адресою: АДРЕСА_2. При цьому позивач не порушує питання щодо правомірності користування цієї квартирою з боку тимчасово переміщених осіб.

Механізм видачі довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи (далі – довідка) регулює Порядок оформлення і видачі довідок про взяття на облік внутрішньо переміщених осіб, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 01 жовтня 2014 року №509 (далі – Порядок).

Колегія суддів погодилася із висновками судів попередніх інстанцій про те, що всі вищезазначені заяви про взяття на облік внутрішньо переміщених осіб містять усі передбачені законодавством обов'язкові та необхідні реквізити та дані, а також відповідають формі визначеній законодавством, тобто відповідають законодавству України.

Зі змісту заяв вбачається, що до заяв про взяття на облік внутрішньо переміщених осіб додавалися паспорти повнолітніх внутрішньо переміщених осіб та свідоцтво про народження дитини до 18 років, які підтвердили громадянство внутрішньо переміщених осіб та містили відмітки про реєстрацію місця проживання на території адміністративно-територіальної одиниці, з якої здійснюється внутрішнє переміщення у зв'язку з обставинами, визначеними у статті 1 Закону № 1706-VII, зокрема «проведення АТО». Докази наявності підстав для відмови ОСОБА_3 та членам її сім'ї у видачі довідок про взяття на облік внутрішньо переміщених осіб за адресою: АДРЕСА_2, до суду не надано та в матеріалах справи відсутні.

Суди встановили, що у відповідача були відсутні підстави для відмови зазначеним особам у видачі довідок про взяття на облік внутрішньо переміщених осіб за спірною адресою, що свідчить про правомірність оскаржуваних дій відповідача.

Колегія суддів також погоджується з висновками судів попередніх інстанцій про те, що акти обстеження матеріально-побутових умов сім'ї ОСОБА_3 підтверджують факт проживання внутрішньо переміщених осіб за адресою: АДРЕСА_2, а тому підстави для скасування довідок відсутні.

Доводи щодо того, що Акти обстежень матеріально-побутових умов не можуть вважатися доказом фактичного проживання внутрішньо переміщеної особи за вказаною адресою на момент ухвалення відповідачем рішення про взяття на облік вказаних осіб є необґрунтованими, адже нормами чинного законодавства чітко регламентована процедура взяття на облік осіб як внутрішньо переміщених та видачі їм відповідної довідки, визначено чіткий перелік необхідних

документів, – необхідність установлення фактичного проживання особи, яка бажає отримати довідку внутрішньо переміщеної особи за вказаною останньою адресою чинне законодавство не містить.

Крім того, Суд погоджується з висновком суду апеляційної інстанції про те, що покликання скаржника щодо порушення відповідачем вимог законодавства щодо житлових норм (ст. 47 Житлового кодексу УРСР) не може братися судом до уваги, адже законодавцем не визначено такої підстави для відмови у наданні довідки про взяття на облік як внутрішньо переміщеної особи, як порушення норм житлової площі

Зазначені законодавчі приписи дають підстави для висновку, що процес видачі довідки про взяття на облік особи, яка переміщується з тимчасово окупованої території України або району проведення антитерористичної операції, стосується виключно самої внутрішньо переміщеною особи та уповноваженого органу.

Суд звертає увагу, що відповідно до пункту 3 Порядку у заяві про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи зазначається адреса фактичного проживання, повідомлена цією особою. Зазначена інформація має облікове значення і не свідчить про наявність правових підстав використання певного житлового приміщення.

Довідка про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи (на відміну від документу, до якого вносяться відомості про місце проживання – у контексті Правил реєстрації місця проживання, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 02.03.2016 №207), не посвідчує право користування житлом за адресою, зазначеною у цій довідці.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 20 березня 2019 року у справі № 826/319/17 (провадження № К/9901/59441/18) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/80610362>

2. Справи щодо поновлення/призначення виплати пенсії внутрішньо переміщеним особам.

2.1. Зразкова справа про припинення виплати пенсії внутрішньо переміщеній особі

Зразкове рішення, ухвалене Верховним Судом у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду 03 травня 2018 року у справі № 805/402/18, яке залишено без змін Великою Палатою Верховного Суду (Постанова від 4 вересня 2018 року) і набрало законної сили 4 вересня 2018 року. Цим рішенням було задоволено позовні вимоги особи до Бахмутського об'єднаного управління Пенсійного фонду України в Донецькій області у справі щодо припинення виплати пенсії.

Суть спору полягала у тому, що позивач – пенсіонер, який отримує пенсію за віком, у зв'язку з проведенням бойових дій та антитерористичної операції в його

населеному пункті вимушений був покинути своє постійне місце проживання та переїхати до іншого населеного пункту, де став на облік як внутрішньо переміщена особа. Проте місцеве територіальне управління Пенсійного фонду України з 1 квітня 2017 року припинило йому виплату пенсії з підстав, на думку позивача, не передбачених статтею 49 Закону України від 09 липня 2003 року № 1058-IV «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» (далі – Закон № 1058-IV), вказуючи на те, що реалізація прав зареєстрованих внутрішньо переміщених осіб на пенсійне забезпечення здійснюється з урахуванням актів Кабінету Міністрів України. Позивач вважав такі дії протиправними й такими, що порушують його право на пенсійне забезпечення.

Чинний механізм виплати пенсій, який поєднує право на пенсію з реєстрацією пенсіонера як внутрішньо переміщеної особи, призвів до численних звернень до суду з адміністративними позовами внутрішньо переміщених осіб про визнання неправомірними дій та зобов'язання вчинити певні дії відповідними територіальними управліннями Пенсійного фонду України.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Реєстрація особи як внутрішньо переміщеної надає можливість державним органам врахувати її особливі потреби. Серед таких особливих потреб – доступ до належного житла та правової допомоги, доступ до спеціальних державних програм, зокрема адресних програм для внутрішньо переміщених осіб, тощо. Очевидно, що статус внутрішньо переміщеної особи надає особі спеціальні, додаткові права (або «інші права», як це зазначено у статті 9 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб»), не звужуючи, між тим, обсяг конституційних прав та свобод особи та створюючи додаткові гарантії їх реалізації.

Зважаючи на те, що умови, норми та порядок пенсійного забезпечення визначаються виключно законами про пенсійне забезпечення, питання щодо припинення пенсійних виплат (які є складовою порядку пенсійного забезпечення) не можуть регулюватися підзаконними актами.

Перелік підстав припинення виплати пенсії, визначений частиною першою статті 49 Закону № 1058-IV, є вичерпним та передбачає можливість припинення виплати пенсії з інших підстав лише у випадках, передбачених законом.

Припинення виплати пенсії можливе лише за умови прийняття пенсійним органом відповідного рішення з підстав, визначених статтею 49 Закону № 1058-IV.

Водночас цим Законом не передбачено такої підстави припинення або призупинення виплати пенсії, як проведення верифікації за списками Служби безпеки України з підстав перевірки місця фактичного проживання.

Не підтвердження фактичного місця проживання не є передбаченою законом підставою для припинення виплати пенсії, а Кабінету Міністрів України від 08 червня 2016 року № 365 «Деякі питання здійснення соціальних виплат

внутрішньо переміщеним особам» є підзаконним нормативно-правовим актом, який обмежує встановлене законодавством право на отримання пенсії позивачем.

Наявність у позивача статусу внутрішньо переміщеної особи потребує від пенсіонера на відміну від інших громадян України здійснення додаткових дій, не передбачених законами щодо пенсійного забезпечення, зокрема ідентифікація особи, надання заяви про поновлення виплати пенсії, яка була припинена органом Пенсійного фонду без законних на те підстав.

Детальніше із текстом Рішення Верховного Суду від 03 травня 2018 року у справі № 805/402/18 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/73869341>

З текстом постанови Великої Палати Верховного Суду від 4 вересня 2018 року можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/76945461>

2.2. Ефективний засіб правового захисту повинен забезпечити поновлення порушеного права й одержання особою бажаного результату, а ухвалення рішень, які безпосередньо не призводять до змін в обсязі прав, та забезпечення їх примусової реалізації не відповідає змісту цього поняття.

11 квітня 2018 року КАС ВС розглянув касаційну скаргу у справі № 296/5701/17 за позовом ОСОБА_2 до Виконавчого комітету Корольовської районної ради м. Житомира, Житомирського об'єднаного управління Пенсійного фонду України в Житомирській області про визнання нечинними протоколів засідань комісії з питань призначення (відновлення) соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам виконавчого комітету Корольовської районної ради м. Житомира № 22 від 02 лютого 2017 року про відмову у виплаті йому пенсії; рішення про відмову у виплаті пенсії Житомирського об'єднаного управління Пенсійного фонду України в Житомирській області та стягнути належну позивачу недоотриману пенсію.

Позов обґрунтовано тим, що позивач отримує пенсію з 1998 року; з 01 лютого 2017 року ОСОБА_2 отримує пенсію як внутрішньо переміщена особа в Житомирському об'єднаному управлінні Пенсійного фонду України. Однак у період з 01 березня 2016 року по 31 січня 2017 року позивач пенсію не отримував, і органи пенсійного фонду незаконно відмовляють у її виплаті за вказаний період, посилаючись на витяги з протоколів засідань комісії з питань призначення (відновлення) соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам виконавчого комітету Корольовської районної ради м. Житомира.

Відповідно до витягу з протоколу від 16 червня 2017 року № 24 комісії з питань призначення (відновлення) соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам виконавчого комітету Корольовської районної ради м. Житомира, ОСОБА_2 призначено виплату пенсії як внутрішньо переміщеній особі за місцем її фактичного проживання відповідно до пункту 15 Порядку призначення (відновлення) соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам, затвердженим постановою

Кабінету Міністрів України від 08 червня 2016 року № 365, на підставі акта обстеження матеріально-побутових умов.

З витягу з протоколу від 02 червня 2017 року № 22 комісії з питань призначення (відновлення) соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам виконавчого комітету Корольовської районної ради м. Житомира вбачається, що ОСОБА_2 відмовлено у відновленні виплати пенсії як внутрішньо переміщеній особі з 01 березня 2016 року по 31 жовтня 2016 року, оскільки до 28 лютого 2017 року він перебував на обліку в Управлінні праці та соціального захисту населення Запорізької міської ради по Шевченківському району.

Згідно з копією витягу з протоколу комісії з питань призначення (відновлення), припинення соціальних виплат або відмови у призначенні (відновленні) пенсії внутрішньо переміщеним особам районної адміністрації Запорізької міської ради по Шевченківському району від 27 вересня 2016 року № 12 ОСОБА_2 відмовлено в поновленні пенсії.

Задовольняючи частково позов, суд першої інстанції виходив з того, що виплата пенсії позивачу була припинена та не виплачувалась Управлінням праці та соціального захисту населення Запорізької міської ради по Шевченківському району, де був зареєстрований ОСОБА_2, відтак відмова Житомирського об'єднаного управління Пенсійного фонду України в Житомирській області у відновленні пенсії за період з 01 березня 2016 року по 31 жовтня 2016 року та за період з 01 листопада 2016 року по 31 січня 2017 року є незаконною.

Судом апеляційної інстанції не знайдено підстав для задоволення заявлених позовних вимог, оскільки розгляд питання відновлення пенсії ОСОБА_2 за період з 01 березня 2016 року по 31 січня 2016 року можливий лише за умови скасування рішення комісії районної адміністрації Запорізької міської ради по Шевченківському району, що відображене в протоколі № 12 від 27 вересня 2016 року.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Правосуддя за своєю суттю визнається таким лише за умови, що воно відповідає вимогам справедливості та забезпечує ефективне поновлення в правах.

Відповідно до статті 13 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод кожен, чиї права та свободи, визнані в цій Конвенції, було порушено, має право на ефективний засіб юридичного захисту в національному органі, навіть якщо таке порушення було вчинене особами, які здійснювали свої офіційні повноваження.

Аналіз вищенаведених норм дає підстави вважати, що ефективний засіб правового захисту повинен забезпечити поновлення порушеного права й одержання особою бажаного результату, а ухвалення рішень, які безпосередньо не призводять до змін в обсязі прав, та забезпечення їх примусової реалізації не відповідає змісту цього поняття.

Судами першої та апеляційної інстанції не залучено до розгляду справи комісію районної адміністрації Запорізької міської ради по Шевченківському району та не надано належної оцінки тому факту, чи правомірно цією відмовлено позивачу у призначенні (відновленні) соціальної виплати.

Таким чином, судами першої та апеляційної інстанцій не встановлені всі обставини справи, які мають важливе значення для її правильного вирішення.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 11 квітня 2018 року у справі № 296/5701/17 (провадження № К/9901/2224/17) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/73353779>

2.3. Державою визначено механізм поновлення пенсійних прав осіб, які проживають на території, непідконтрольній українській владі. Цей механізм полягає у здійсненні особою наступних кроків: переміщення в населенні пункти, на території яких органи державної влади здійснюють свої повноваження в повному обсязі, отримання довідки внутрішньо-переміщеної особи, особисте звернення або у встановлених законом випадках через законних представників до пенсійного органу за місцем реєстрації ВПО щодо поновлення пенсійних виплат.

06 серпня 2019 року КАС ВС розглянув касаційну скаргу у справі № 433/172/16-а за позовом ОСОБА_1 до Головного управління Пенсійного фонду України в Луганській області про визнання протиправною бездіяльності відповідача щодо невиплати пенсії; зобов'язання сплатити пенсію.

Троїцький районний суд Луганської області постановою від 21 липня 2016 року у задоволенні позову відмовив.

Донецький апеляційний адміністративний суд ухвалою від 04 жовтня 2016 року залишив без змін постанову суду першої інстанції.

Суди виходили з того, що відповідачем рішення про припинення виплати пенсії не приймалось. Право на пенсійне забезпечення здійснюється не тільки шляхом нарахування пенсії, а й фактичним отриманням нарахованих сум, що неможливо без відновлення роботи банківської системи на території населених пунктів, які тимчасово не контролюються українською владою. Крім цього, судами попередніх інстанцій вказано, що позивач не позбавлений права на отримання пенсії на підконтрольній органам державної влади України території. З метою здійснення своїх прав позивач має звернутися до будь-якого пенсійного фонду, який розміщений на території, що підконтрольна Україні.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Як встановлено судами попередніх інстанцій та не заперечується сторонами, позивач, не є внутрішньо переміщеною особою, оскільки відповідну довідку не отримувал.

Згідно зі статтею 14 Закону України «Про боротьбу з тероризмом» (зі змінами, внесеними згідно із Законом України від 05.06.2014), у районі проведення АТО можуть вводитися тимчасові обмеження прав і свобод громадян.

При цьому, особи з населених пунктів, на території яких органи державної влади тимчасово не здійснюють або здійснюють не в повному обсязі свої повноваження, мають можливість одержання пенсійних виплат за умови переміщення в населенні пункти, на території яких органи державної влади здійснюють свої повноваження в повному обсязі, отримання довідки внутрішньо-переміщеної особи, особистого звернення або у встановлених законом випадках через законних представників до пенсійного органу за місцем реєстрації ВПО щодо поновлення пенсійних виплат.

Такий механізм розроблений на законодавчому рівні для забезпечення громадян своїх конституційних прав.

Європейська соціальна хартія (переглянута) від 03 травня 1996 року, ратифікована Законом України від 14 вересня 2006 року № 137-V, яка набрала чинності з 01 лютого 2007 року (далі – Хартія), визначає, що кожна особа похилого віку має право на соціальний захист (пункт 23 частини I). Ратифікувавши Хартію, Україна взяла на себе міжнародне зобов'язання запроваджувати усіма відповідними засобами досягнення умов, за яких можуть ефективно здійснюватися права та принципи, що закріплені у частині I Хартії.

Отже, право особи на отримання пенсії як складова частина права на соціальний захист є її конституційним правом, яке гарантується міжнародними зобов'язаннями України.

Порядок та умови отримання пенсії особам, які зареєстровані на тимчасово окупованій території України, на якій органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження, передбачений Законом України від 20.10.2014 № 1706-VII «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», Порядком оформлення і видачі довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 01.10.2014 № 509, постановою Кабінету Міністрів України від 05.11.2014 № 637 «Про здійснення соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам», відповідно до яких, пенсія та заборгованість особам, які перебувають в районі проведення антитерористичної операції, виплачується після їх звернення з заявою до будь-якого органу Пенсійного фонду України за місцем знаходження особи на території підконтрольній Україні та надання довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи.

Системний аналіз указаних положень дає підстави дійти висновку про те, що державою визначено механізм поновлення пенсійних прав осіб, які проживають на території, непідконтрольній українській владі. Цей механізм полягає у здійсненні особою наступних кроків: переміщення в населенні пункти, на території яких органи державної влади здійснюють свої повноваження в повному обсязі, отримання довідки внутрішньо-переміщеної особи, особисте звернення або у встановлених

законом випадках через законних представників до пенсійного органу за місцем реєстрації ВПО щодо поновлення пенсійних виплат.

Зважаючи на те, що позивач не є внутрішньо переміщеною особою, проживає на непідконтрольній українській владі території, правові підстави для визнання протиправною бездіяльності Головного управління Пенсійного фонду України в Луганській області щодо невиконання позивачу пенсії за вислугою років та зобов'язання відповідача виплатити ОСОБА_1 пенсію за період з серпня 2014 року – відсутні.

Таким чином, колегія суддів дійшла висновку, що судами попередніх інстанцій правомірно відмовлено у задоволенні позовних вимог ОСОБА_1.

При цьому Суд зауважив, що позивач не позбавлений права на отримання пенсії на підконтрольній органам державної влади України території в разі реєстрації як внутрішньо переміщеної особи.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 06 серпня 2019 року у справі № 433/172/16-а (провадження № К/9901/7143/17) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/83494203>

Розглядаючи справу з подібними правовідносинами КАС ВС задовольнив касаційну скаргу; скасував постанову Донецького апеляційного адміністративного суду від 31.10.2017 року, залишив в силі постанову Добропільського міськрайонного суду Донецької області від 30.08.2017 року, якою задоволено позов про визнання протиправною бездіяльності управління Пенсійного фонду України в Будионівському районі м. Донецька щодо невиконання пенсії та зобов'язано поновити виплату пенсії.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

На час припинення нарахування та виплати позивачу пенсії, відповідно до розпорядження КМУ від 30.10.2014р. №1053-р м. Донецьк було включено до переліку населених пунктів, на території яких здійснюється антитерористична операція та органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження.

Указане розпорядження втратило чинність на підставі розпорядження КМУ від 02.12.2015р. №1275-р, яким затверджено перелік населених пунктів, на території яких здійснювалася антитерористична операція, у якому у розділі «Донецька область» також міститься м. Донецьк, де зареєстрована та проживає позивач.

Скасовуючи постанову суду першої інстанції та ухвалюючи нову про відмову у задоволенні позову, суд апеляційної інстанції виходив із того, що особи з населених пунктів, на території яких органи державної влади тимчасово не здійснюють або здійснюють не в повному обсязі свої повноваження, мають право на одержання пенсійних виплат за умови переміщення в населенні пункти, на території яких органи державної влади здійснюють свої повноваження в повному обсязі, і звернення до структурного підрозділу місцевої державної

адміністрації з питань соціального захисту та взяття на облік, що має бути підтверджено довідкою про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи.

При цьому апеляційний суд посилався на висновки Верховного Суду України в у постанові від 12.04.2017р. у справі №6-51цс17.

Водночас позивач до будь-якого органу Пенсійного фонду України на території, підконтрольній українській владі, із заявою про виплату щомісячних пенсійних виплат не зверталася, на облік як внутрішньо переміщена особа не ставала, у зв'язку із чим відсутні підстави для задоволення позовних вимог.

Водночас суд дійшов висновку, що позивач не позбавлений права на отримання пенсії на підконтрольній органам державної влади України території у разі факту реєстрації як внутрішньо переміщеної особи.

Однак із такими висновками суду апеляційної інстанції колегія суддів КАС ВС не погоджується.

Умовами призначення та продовження виплати пенсій внутрішньо переміщеним особам є: знаходження внутрішньо переміщених осіб на обліку місця перебування, що підтверджується довідкою; наявність рахунку в установі ПАТ «Державний ощадний банк».

Водночас, як було встановлено судами, позивач не є внутрішньо переміщеною особою та проживає на непідконтрольній українській владі території.

Розглядаючи справу зі схожими правовідносинами (№243/3505/16-ц) Велика Палата Верховного Суду у постанові від 20.09.2018р. дійшла висновку, що ненадання позивачем, який не є внутрішньо переміщеною особою, довідки про взяття його на облік як особи, яка переміщується з тимчасово окупованої території України або району проведення АТО, не є підставою для невиплати позивачу страхових виплат.

У цій же справі Велика Палата Верховного Суду визнала таким, що не відповідає фактичним обставинам справи правовий висновок Верховного Суду України, висловлений у постанові від 12.04.2017р. у справі №6-51цс17, оскільки на дату її прийняття набрали законної сили рішення судів у справі №826/18826/14, якими визнано незаконним пункт 2 Тимчасового порядку фінансування бюджетних установ, здійснення соціальних виплат населенню та надання фінансової підтримки окремим підприємствам і організаціям Донецької та Луганської областей, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 07.11.2014р. №595.

Таким чином колегія суддів дійшла висновку, що відсутність у позивача статусу внутрішньо переміщеної особи не може впливати на реалізацію права на пенсійне забезпечення.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 17 березня 2020 року у справі № 227/2158/17 (провадження № К/9901/24192/18) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/83494203>

3. Справи щодо призначення щомісячної адресної грошової допомоги, як внутрішньо переміщеній особі, для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг

3.1. У разі непрацевлаштування працездатної особи, виплата грошової допомоги припиняється саме на наступний шестимісячний строк.

До того ж, держава гарантує право особи на поновлення виплати грошової допомоги у разі зміни обставин, які вплинули на припинення виплати такої допомоги.

05 червня 2018 року КАС ВС розглянув касаційну скаргу у справі № 738/2163/16-а за позовом ОСОБА_1 до Управління соціального захисту населення Менської районної державної адміністрації (далі – Управління соцзахисту), третя особа: ОСОБА_2, про визнання неправомірними дій Управління соцзахисту щодо відмови у наданні щомісячної адресної грошової допомоги, як внутрішньо переміщеній особі, для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг, на членів сім'ї; скасувати рішення Управління соцзахисту від 03 листопада 2016 року про призначення допомоги переміщеним особам на проживання в частині відмови в призначенні зазначеної допомоги на її чоловіка – ОСОБА_2; зобов'язати Управління соцзахисту здійснити нарахування та виплату щомісячної адресної грошової допомоги як внутрішньо переміщеній особі для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг в повному обсязі, включаючи її чоловіка – ОСОБА_2.

Суди попередніх інстанцій встановили, що у жовтні 2014 року, позивач як уповноважений представник сім'ї звернулась до Управління соцзахисту із заявою про призначення її родині адресної допомоги для покриття витрат на проживання та оплату житлово-комунальних послуг. Відповідач призначив таку допомогу.

Зі спливом чергового шестимісячного терміну позивачка знову звернулась до відповідача із заявою про призначення адресної допомоги її сім'ї на наступний період та повідомила про факт працевлаштування її чоловіка з 15 березня 2016 року.

Однак відповідач повідомив про відсутність підстав для призначення ОСОБА_2 щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг.

Менський районний суду Чернігівської області постановою від 06 лютого 2017 року, залишеною без змін ухвалою Київського апеляційного адміністративного суду від 04 квітня 2017 року, задовольняючи позов частково виходив із того, що чоловік позивачки є працевлаштованою внутрішньо переміщеною особою та згідно з вимогами чинного законодавства має право на отримання щомісячної

адресної допомоги, оскільки законодавством не забороняється призначення допомоги в подальшому, у разі припинення її виплати раніше, а відтак відповідач безпідставно відмовив у призначенні такої допомоги на чоловіка.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Механізм надання щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг визначений Порядком надання щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 01 жовтня 2014 року № 505 (далі – постанова КМУ № 505, Порядок).

Грошова допомога особам, які переміщуються, призначається на сім'ю та виплачується одному з її членів за умови надання письмової згоди довільної форми про виплату грошової допомоги цій особі від інших членів сім'ї (далі – уповноважений представник сім'ї).

Якщо у складі сім'ї, якій призначено грошову допомогу, відбулися зміни, розмір грошової допомоги перераховується з місяця, наступного за місяцем виникнення таких змін, за заявою уповноваженого представника сім'ї або інформацією компетентного органу.

Для призначення грошової допомоги на наступний шестимісячний строк уповноважений представник сім'ї подає до уповноваженого органу або установи уповноваженого банку (у випадку, передбаченому пунктом 5 цього Порядку) заяву, в якій повідомляє про відсутність змін, що впливають на призначення грошової допомоги, а також пред'являє довідки всіх членів сім'ї про взяття на облік осіб, які переміщуються, строк дії яких продовжено на наступний період.

Тобто зазначеними положеннями Порядку законодавець визначив граничний шестимісячний термін призначення і виплати грошової допомоги, після закінчення якого, особа повинна звертатись до уповноважених органів з відповідною заявою про призначення грошової допомоги на наступний шестимісячний строк.

Разом із цим, пунктом 12 Порядку визначено умови припинення виплати грошової допомоги, перелік яких, на думку колегії суддів Касаційного адміністративного суду, є вичерпним та розширеному тлумаченню не підлягає.

Водночас абзацом першим пункту 7 Порядку передбачено, що якщо у складі сім'ї, якій призначено грошову допомогу, є особи працездатного віку (крім громадян, які доглядають за дітьми до досягнення ними трирічного віку; громадян, які доглядають за дітьми, що потребують догляду протягом часу, визначеного у медичному висновку лікарсько-консультативної комісії, але не більш як до досягнення ними шестирічного віку; громадян, які мають трьох і більше дітей віком до 16 років і доглядають за ними; громадян, які доглядають за інвалідами I групи або дітьми-інвалідами віком до 18 років, або інвалідами I чи II групи

внаслідок психічного розладу, або особами, які досягли 80-річного віку; а також фізичних осіб, які надають соціальні послуги, та студентів денної форми навчання), які не працевлаштувалися, в тому числі за сприянням державної служби зайнятості, або перебувають в трудових відносинах з роботодавцями на тимчасово окупованій території України, в районах проведення антитерористичної операції чи населених пунктах, що розташовані на лінії зіткнення, але фактично не працюють, протягом двох місяців з дня призначення виплати грошової допомоги, її розмір для працездатних членів сім'ї на наступні два місяці зменшується на 50 відсотків, а на наступний період – припиняється.

Зазначені положення пункту 7 Порядку узгоджуються з пунктом 12 Порядку щодо умови припинення виплати грошової допомоги працездатним членам сім'ї, які непрацевлаштувалися протягом визначеного строку.

При цьому, на думку колегії суддів, у разі непрацевлаштування працездатної особи, виплата грошової допомоги припиняється саме на наступний шестимісячний строк.

До того ж, останнім абзацом пункту 12 Порядку держава гарантувала право особи на поновлення виплати грошової допомоги у разі зміни обставин, які вплинули на припинення виплати такої допомоги.

За таких обставин, на думку колегії суддів правильними є висновки судів попередніх інстанцій про часткове задоволення позовних вимог, оскільки чоловік позивачки також має право на отримання державної допомоги.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 05 червня 2018 року у справі № 738/2163/16-а (провадження № К/9901/36939/18) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/74494388>

В іншій справі ОСОБА_1 звернувся до суду з позовом до Управління праці та соціального захисту населення Оболонської районної в м. Києві державної адміністрації (далі – управління праці та соцзахисту населення), у якому просив суд визнати протиправними дії відповідача та зобов'язати його призначити відповідну щомісячну адресну допомогу як внутрішньо переміщеній особі для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг, на підставі відповідного звернення до Управління праці та соціального захисту населення про зміни у складі родини, а саме – у зв'язку з народженням дитини.

Судами попередніх інстанцій встановлено, що на час народження дитини позивач не працював, у зв'язку із чим він 26.05.2016 звернувся до відповідача з відповідною заявою про зміни у складі родини та з проханням про призначення і виплату йому та його новонародженій дитині державної допомоги для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг.

Проте, згідно з висновком відділу контролю за правильністю призначення соціальних виплат Київського міського центру по нарахуванню та здійсненню

соціальних виплат від 25.07.2016 №448 ОСОБА_1, було повернуто особову справу та рекомендовано для вірного призначення допомоги додатково з'ясувати дату переміщення заявника до м. Києва.

У подальшому відповідачем призначено позивачу допомогу, однак, не призначено її на малолітнього сина.

Колегія суддів погодилась із висновками судів попередніх інстанцій, які, задовольняючи позов частково, мотивували своє рішення тим, що надання грошової допомоги внутрішньо переміщеним особам, які стоять на обліку у структурних підрозділах з питань соціального захисту населення міських, районних у містах (у разі утворення) рад здійснюється з дня звернення за її призначенням.

Судами не встановлено обставин, що виключають право членів сім'ї позивача, зокрема сина, на отримання адресної допомоги.

Колегія суддів ВАС ВС зауважила, що не заслуговують на увагу доводи скаржника про те, що син позивача не отримав статусу переміщеної особи, оскільки відомості про сина позивача включені в довідку про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 10 липня 2018 року у справі № 756/12665/16-а (провадження № К/9901/35204/18) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/75201093>

3.2. Виплата допомоги залежить лише від факту переміщення з району проведення АТО та перебування на обліку управління праці та соцзахисту населення, що й підтверджено довідкою про взяття на облік особи, яка перемістилась з району проведення АТО.

Постановою від 10 липня 2018 року задоволено касаційну скаргу у справі № 222/250/15-а за позовом ОСОБА_1 до Управління соціального захисту населення Володарської районної державної адміністрації Донецької області про визнання дій щодо відмови у наданні щомісячної адресної допомоги особам, які переміщуються з тимчасово окупованої території України та районів проведення антитерористичної операції, для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг незаконними, скасування рішення про відмову у наданні допомоги переміщеним особам на проживання та зобов'язання призначити щомісячну адресну допомогу.

Постановою Володарського районного суду Донецької області від 25 березня 2015 року позов задоволено в повному обсязі.

Постановою Донецького апеляційного адміністративного суду від 12 травня 2015 року скасовано постанову суду першої інстанції та прийнято нову про відмову в позові.

Суд апеляційної інстанції, ухвалюючи рішення, зазначив, що с. Обрив Новоазовського району Донецької області – місце постійного проживання позивача – не входить до вичерпного Переліку населених пунктів, на території яких органи державної влади тимчасово не здійснюють або здійснюють не в повному обсязі свої повноваження, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 7 листопада 2014 р. №1085-р. Постановою Кабінету Міністрів України від 01 жовтня 2014 року № 505 передбачено, що щомісячна адресна допомога для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг, виплачується особам, які переміщуються з тимчасово окупованої території України та районів проведення антитерористичної операції. Оскільки позивач не є особою, яка переміщується з тимчасово окупованої території України та районів проведення антитерористичної операції, немає правових підстав для визнання дій відповідача незаконним, скасування рішень про відмову у призначенні допомоги. Крім того рішенням відповідача № 4 від 10.03.2015 року у позивача вилучена довідка про взяття її на облік, як особи, яка переміщується з тимчасово окупованої території України або району проведення антитерористичної операції, це рішення позивачем не оскаржене.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Колегія суддів дійшла висновку, що постанова суду першої інстанції відповідає нормам матеріального права, прийнята з дотриманням норм процесуального права, але помилково була скасована апеляційним судом.

Верховний Суд неодноразово зазначав, що виплата допомоги залежить лише від факту переміщення з району проведення АТО та перебування на обліку управління праці та соцзахисту населення, що й підтверджено довідкою про взяття на облік особи, яка перемістилась з району проведення АТО.

Та обставина, що в подальшому довідку було вилучено, не може бути підставою для відмови в задоволенні позову, предметом якого є рішення відповідача, прийняті до її вилучення.

Посилання на розпорядження Кабінету Міністрів України від 7 листопада 2014 року №1085-р є безпідставним, оскільки вказаним розпорядженням затверджено Перелік населених пунктів, на території яких органи державної влади тимчасово не здійснюють або здійснюють не в повному обсязі свої повноваження, проте цей перелік не визначає населені пункти, які відносяться до районів проведення антитерористичної операції.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 10 липня 2018 року у справі № 222/250/15-а (провадження № К/9901/5902/18) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/75227825>

3.3. Порядок № 505 встановлює, що для призначення грошової допомоги на наступний шестимісячний строк необхідне дотримання певного порядку. Тому призначивши позивачу щомісячну адресну допомогу внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг, з дати звернення позивача з письмовою заявою про продовження виплати вказаної допомоги та необхідними документами, відповідач діяв правомірно.

23 квітня 2019 року КАС ВС розглянув касаційну скаргу у справі № 551/817/16-а за позовом ОСОБА_2 до Управління праці та соціального захисту населення Шишацької районної державної адміністрації Полтавської області (далі – Управління праці та соцзахисту населення) про визнання дій щодо відмови у виплаті щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг за період з 27.11.2015 по 18.03.2016 неправомірними та стягнення щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг за вказаний період.

Судами встановлено, що позивач має статус внутрішньо переміщеної особи, перебуває на обліку в Управлінні праці та соцзахисту населення та має право на отримання щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг.

27.11.2015 ОСОБА_2 звернулась до відповідача із заявою про продовження терміну дії довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи. Термін вказаної довідки було продовжено на наступні шість місяців.

У цей же день Управління праці та соцзахисту населення роз'яснило позивачу, що для продовження виплати адресної допомоги їй необхідно звернутися в установу АТ «Ощадбанк» для відкриття рахунку та для подання необхідних документів.

З письмовою заявою про продовження виплати їй щомісячної допомоги позивач звернулась до установи АТ «Ощадбанк» 18.03.2016, після чого їй призначена виплата щомісячної допомоги з 18.03.2016, тобто із дня звернення до установи уповноваженого банку із заявою про виплату адресної допомоги.

Уважаючи протиправними дії відповідача щодо призначення їй щомісячної адресної допомоги з 18.03.2016, а не з дати її первинного звернення – 27.11.2015, позивач звернулася до суду з адміністративним позовом.

Відмовляючи у задоволенні позовних вимог, суд першої інстанції, з висновком якого погодився суд апеляційної інстанції, виходив із того, що відповідач, призначивши позивачу щомісячну адресну допомогу внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг

з 18.03.2016, діяв правомірно, оскільки з письмовою заявою про продовження виплати вказаної допомоги та необхідними документами позивач звернулася саме 18.03.2016.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Верховний Суд погодився з висновками судів попередніх інстанцій.

З аналізу положень Порядку № 505 випливає, що для призначення грошової допомоги на наступний шестимісячний строк необхідне дотримання певного порядку, зокрема:

звернення уповноваженого представника сім'ї за фактичним місцем проживання (перебування) сім'ї до установи уповноваженого банку для відкриття в установленому порядку поточного рахунка (якщо виплата вказаної допомоги раніше не здійснювалася через установи уповноваженого банку);

подання на адресу уповноваженого органу відповідної заяви, в якій уповноважений представник сім'ї повідомляє про відсутність змін, що впливають на призначення грошової допомоги; подання копій документів, визначених в абзаці сьомому пункту 3 цього Порядку, засвідчених підписом уповноваженого представника сім'ї;

установа уповноваженого банку відкриває уповноваженому представнику сім'ї поточний рахунок та не пізніше трьох робочих днів з дати відкриття зазначеного рахунка надсилає заяву, в якій уповноважений представник сім'ї повідомляє про відсутність змін, що впливають на призначення грошової допомоги разом з документами, що додаються до неї, відповідному уповноваженому органу із супровідним листом, у якому зазначаються реквізити поточного рахунка.

З огляду на те, що з письмовою заявою про призначення грошової допомоги на наступний шестимісячний строк та необхідними документами позивач звернулася до установи АТ «Ощадбанк» 18.03.2016, відповідач правомірно призначив виплату вказаної допомоги з 18.03.2016, а не з 27.11.2015.

За таких обставин суди першої та апеляційної інстанцій дійшли обґрунтованого висновку про відмову у задоволенні позовних вимог.

Безпідставними є посилання позивача на те, що вона зверталася до відповідача із відповідною заявою в усній формі із посиланням на норми Закону України «Про звернення громадян», оскільки вказаний Закон регулює загальні питання, а Порядок № 505 визначає порядок надання щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг, форму звернення, перелік документів, що мають бути подані.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 23 квітня 2019 року у справі № 551/817/16-а (провадження № К/9901/43537/18) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/81399060>

3.4. Виплата допомоги здійснюється особам, які переміщуються як з тимчасово окупованої території, так і з районів проведення антитерористичної операції та залежить лише від факту переміщення з району проведення АТО та перебування на обліку.

Переглядаючи рішення у справі №265/608/17 за позовом ОСОБА_2 до Управління соціального захисту населення Лівобережного району Маріупольської міської ради, Лівобережної районної адміністрації Маріупольської міської ради в особі районної комісії з питань призначення (відновлення) соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам про визнання протиправним та скасування рішення та зобов'язання призначити щомісячну адресну допомогу для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг, Верховний Суд дійшов такого правового висновку.

Порядком № 505 чітко встановлені умови, за яких управління відмовляє у призначенні щомісячної грошової допомоги, зокрема: наявність у будь-кого із членів сім'ї у власності житлового приміщення, розташованого в регіонах, інших ніж тимчасово окупована територія України, районах проведення антитерористичної операції та населених пунктів, що розташовані на лінії зіткнення.

Оскільки виплата допомоги здійснюється особам, які переміщуються як із тимчасово окупованої території, так і з районів проведення антитерористичної операції, до якого віднесено м. Маріуполь, виплата допомоги залежить лише від факту переміщення з району проведення АТО та перебування на обліку в Управлінні, що й підтверджено довідкою про взяття на облік особи яка перемістилась з району проведення АТО, тому суди дійшли правильного висновку про наявність у позивача права на отримання адресної допомоги, як внутрішньо переміщеній особі.

Аналогічний правовий висновок викладений в постанові Верховного Суду від 20.12.2018 у справі № 265/2782/17.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 26 березня 2019 року у справі № 265/608/17 (провадження № К/9901/22124/18) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/80699378>

3.5. Щомісячна адресна грошова допомога особам, які переміщуються з тимчасово окупованої території України та районів проведення антитерористичної операції та грошова компенсація за піднайом житла, що передбачена Порядком виплати грошової компенсації військовослужбовцям Збройних сил України за піднайом (найом) ними житлових приміщень, затвердженим постановою Кабінету міністрів України від 26 червня 2013 року № 450, мають різну правову природу.

Порядком № 505 не передбачено такої підстави для відмови у призначенні або припинення виплати щомісячної адресної грошової допомоги внутрішньо переміщеним особам, як отримання грошової компенсації за піднайом житла чи отримання однієї і тієї ж пільги, гарантії чи компенсації з інших підстав.

15 серпня 2019 року КАС ВС розглянув касаційну скаргу у справі № 751/2087/16-а за позовом ОСОБА_1 до Управління праці та соціального захисту населення Новозаводської районної у м. Чернігові ради (далі – Управління праці та соцзахисту населення) про визнання рішення щодо відмови у наданні щомісячної адресної допомоги особі, яка переміщується з тимчасово окупованої території та районів проведення антитерористичної операції протиправним; зобов'язання призначити виплату адресної допомоги для покриття витрат на проживання, у тому числі на оплату житлово-комунальних послуг, передбаченої Постановою КМУ № 505.

Так, судами попередніх інстанцій встановлено, що відповідач, приймаючи рішення про відмову в призначенні допомоги, вказав, що щомісячна адресна допомога переміщеним особам для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг сім'ям військовослужбовців призначається у разі, якщо військовослужбовець не забезпечується житловим приміщенням та не отримує виплат на зазначені цілі. Оскільки чоловік позивача – ОСОБА_2 є військовослужбовцем і отримує компенсацію за піднайом житла від військової частини, то відсутні підстави для призначення позивачу адресної допомоги для покриття витрат на проживання.

Постановою Новозаводського районного суду міста Чернігова від 18 квітня 2016 року адміністративний позов задоволено.

Однак постановою Київського апеляційного адміністративного суду від 05 липня 2016 року апеляційну скаргу Управління праці та соцзахисту населення задоволено: скасовано постанову суду першої інстанції та прийнято нову постанову, якою в задоволенні позовних вимог відмовлено.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Колегія суддів КАС ВС не погодилася з висновками суду апеляційно інстанції, зазначивши наступне.

Порядком № 505 не передбачено такої підстави для відмови у призначенні або припинення виплати щомісячної адресної грошової допомоги внутрішньо

переміщеним особам, як отримання грошової компенсації за піднайом житла чи отримання однієї і тієї ж пільги, гарантії чи компенсації з інших підстав.

Грошова компенсація за піднайом житлового приміщення виплачується особам офіцерського складу у разі, коли вони не забезпечені жилими приміщеннями за місцем проходження військової служби, не отримали за рахунок держави грошову компенсацію за належне їм для отримання жиле приміщення та перебувають на квартирному обліку, а також, якщо військова частина не орендує для них та членів їх сімей житло; курсантам вищих військових навчальних закладів та військових навчальних підрозділів вищих навчальних закладів, які мають сім'ї, у разі ненадання їм жилої площі в сімейних гуртожитках, відсутності таких гуртожитків та жилого приміщення за місцем проходження ними військової служби (навчання).

Виплата такої компенсації здійснюється відповідно до Порядку виплати грошової компенсації військовослужбовцям Збройних сил України за піднайом (найом) ними житлових приміщень, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 26 червня 2013 року № 450.

Таким чином, Верховний Суд зазначив, що суд апеляційної інстанції дійшов помилкового висновку про те, що щомісячна адресна допомога переміщеним особам та грошова компенсація за піднайом житла відносяться до одного із витрат на проживання, і їх одночасне отримання суперечить вимогам статті 14 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей».

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 15 серпня 2019 року у справі № 751/2087/16-а (провадження № К/9901/7627/18) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/83692216>

3.6. Зміна місця проживання та отримання довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи за новим місцем проживання не є підставою для призначення допомоги за новими обставинами, а є підставою для продовження виплати допомоги, призначеної за попереднім місцем проживання, або призначення допомоги на наступний період при збереженні обставин, що існували за попереднім місцем виплати допомоги та надають право на отримання такої допомоги.

17 жовтня 2019 року КАС ВС розглянув касаційну скаргу у справі № 414/2201/16-а за позовом ОСОБА_1 до Управління соціального захисту населення Кременської районної державної адміністрації (далі – Управління соцзахисту населення) про скасування розпорядження про припинення виплати щомісячної адресної грошової допомоги; зобов'язання поновити виплату щомісячної адресної грошової допомоги.

Задовольняючи позовні вимоги частково, суд першої інстанції, з висновками якого погодився суд апеляційної інстанції, виходив із того, що дії відповідача

не можна вважати законними та послідовними, оскільки позивачу сплачувалася протягом шести місяців грошова допомога при наявності даних про порядок надання та умови припинення цієї допомоги від Управління соцзахисту населення позивач була взята на облік, де була видана нова довідка, на підставі якої призначалась грошова допомога, тому останню довідку не треба пов'язувати з довідкою від 15 грудня 2014 року, оскільки порядок призначення та умови зупинення грошової допомоги різні.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Верховний Суд в цілому погодився з рішеннями судів попередніх інстанцій, однак змінив їх, виклавши їх мотивувальні частини в редакції постанови КАС ВС.

Зокрема грошова допомога надається внутрішньо переміщеним особам з дня звернення за її призначенням і виплачується по місяць зняття з такого обліку включно, але не більше ніж шість місяців з можливістю призначення вказаної допомоги на наступний шестимісячний строк.

Якщо ж виплата грошової допомоги була спочатку зменшена вдвічі, а потім припинена з підстав, зокрема непрацевлаштування внутрішньо переміщеної особи протягом двох місяців з дня призначення виплати такої допомоги, то грошова допомога на наступний строк не призначається, тобто не призначається на наступний шестимісячний строк.

Верховний Суд зазначив, що оскільки з моменту припинення виплати грошової допомоги через непрацевлаштування (15.04.2015) по день звернення позивача до відповідача із заявою про виплату їй вказаної допомоги на наступний шестимісячний строк (з 19.02.2016), який є спірним у вказаній справі, як працевлаштованої особи, минув шестимісячний строк, тобто наступний строк в розумінні пункту 3 Порядку, то у відповідача були відсутні правові підстави для непризначення грошової допомоги, посилаючись на пункти 3, 7 Порядку 505.

Водночас колегія суддів вважає помилковим висновок судів першої та апеляційної інстанцій про те, що порядок призначення та умови зупинення щомісячної адресної допомоги на підставі довідки Управління соцзахисту населення Любомльської РДА від 15.12.2014 №719000038 та довідки Управління соцзахисту населення Кремінської РДА від 17.08.2015 № 915011359 різні, з огляду на таке.

Згідно з пунктом 2 Порядку № 505 грошова допомога надається внутрішньо переміщеним особам, які стоять на обліку в структурних підрозділах з питань соціального захисту населення районних, районних у м. Києві держадміністрацій, виконавчих органах з питань соціального захисту населення міських, районних у містах (у разі утворення) рад (далі – уповноважені органи), з дня звернення за її призначенням і виплачується по місяць зняття з такого обліку включно, але не більше ніж шість місяців.

Порядок ведення обліку осіб, які переміщуються, встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Грошова допомога виплачується шляхом перерахування на поточний рахунок, відкритий відповідно до цього Порядку безоплатно в установі уповноваженого банку.

Отже, підставою для отримання щомісячної адресної допомоги є наявність статусу внутрішньо переміщеної особи незалежно від місця проживання такої особи та відсутність обставин визначених вказаним Порядком, що є перешкодою для отримання допомоги. Порядок № 505 не розмежує виплату допомоги на проживання в залежності від отримання довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи у різних структурних підрозділах з питань соціального захисту населення районних, районних у м. Києві держадміністрацій, виконавчих органах з питань соціального захисту населення міських, районних у містах (у разі утворення) рад.

Відповідно до пункту 9.1 Інструкції щодо порядку оформлення і ведення особових справ отримувачів усіх видів соціальної допомоги, затвердженої наказом Міністерства праці та соціальної політики України № 345 від 19.09.2006, у разі переїзду отримувача соціальної допомоги в іншу місцевість виплата допомоги за старим місцем проживання (реєстрації) припиняється. За новим місцем проживання (реєстрації) допомога призначається (подовжується її виплата) на підставі заяви та документів, визначених у відповідних нормативно-правових актах.

Згідно з пунктом 8 Порядку № 505 інформація про призначення грошової допомоги вноситься уповноваженими органами до Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб.

А тому зміна місця проживання та отримання довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи за новим місцем проживання не є підставою для призначення допомоги за новими обставинами, а є підставою для продовження виплати допомоги, призначеної за попереднім місцем проживання, або призначення допомоги на наступний період при збереженні обставин, що існували за попереднім місцем виплати допомоги та надають право на отримання такої допомоги.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 17 жовтня 2019 року у справі № 414/2201/16-а (провадження № К/9901/32129/18) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/84988297>

4. Справи щодо призначення та нарахування інших виплат внутрішньо переміщеним особам

4.1. Допомога при народженні дитини за своєю природою є допомогою самій дитині, а не її батькам. Неможливість своєчасного звернення одним з батьків до органу, який здійснює призначення допомоги при народженні дитини, призводить до порушення інтересів дитини.

29 серпня 2018 року КАС ВС розглянув касаційну скаргу у справі № 591/1474/17 за позовом ОСОБА_2 до Департаменту соціального захисту населення Сумської міської ради (далі – Департамент соцзахисту населення) про зобов'язання розглянути звернення про призначення державної допомоги при народженні дитини.

Судами попередніх інстанцій встановлено, що відповідно до копії свідоцтва про народження, виданого 06 листопада 2015 року Відділом державної реєстрації актів цивільного стану Вільнянського районного управління юстиції у Запорізькій області, народилася дитина позивачки, про що складено відповідний актовий запис.

Згідно з довідкою Вільнянської ЦРКБ дитина знаходилася на стаціонарному лікуванні з 22 грудня 2014 року до 02 січня 2015 року.

11 січня 2017 року ОСОБА_2 звернулася до Департаменту соцзахисту населення зі зверненням про надання їй інформації щодо виплати грошової допомоги при народженні дитини, підстав для її отримання, тобто, фактично про надання їй грошової допомоги при народженні її дитини – ОСОБА_3.

25 січня 2017 року Департамент соцзахисту населення вказав, що підстави для призначення допомоги при народженні дитини відсутні; роз'яснено, що така допомога призначається за умови, якщо звернення за її призначенням надійшло не пізніше ніж через 12 календарних місяців після народження дитини.

Позивач вважає, що звернутися до органу соціального захисту з приводу отримання допомоги при народженні дитини, мала змогу лише тоді, коли фактично переїхала разом з дітьми та чоловіком на тимчасове місце проживання до м. Суми – у вересні 2016 року, де вони отримали статус внутрішньо переміщених осіб.

Постановою Зарічного районного суду м. Суми від 20 червня 2017 року, залишеного без змін ухвалою Харківського апеляційного адміністративного суду від 05 жовтня 2017 року, зобов'язано Департамент соцзахисту населення розглянути звернення ОСОБА_2, про призначення державної допомоги при народженні дитини.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Верховний Суд погодився з висновками судів попередніх інстанцій.

Допомога при народженні дитини призначається за умови, якщо звернення за її призначенням надійшло не пізніше дванадцяти місяців із дня народження дитини.

Як впливає з матеріалів справи, позивачем пропущений строк звернення за призначенням допомоги при народженні дитини.

Проте колегія суддів зазначає, що позивач з об'єктивних причин не мала змоги звернутися до відповідача з відповідною заявою, оскільки всупереч своїй волі змушена була змінювати місце проживання внаслідок проведення на сході України бойових дій, народження дитини на тимчасово окупованій території Автономної Республіки Крим 25 липня 2014 року, отримання свідоцтва про народження дитини українського зразка лише 17 лютого 2015 року на підставі рішення Вільнянського районного суду Запорізької області від 05 лютого 2015 року, переїзд на постійне місце проживання до м. Суми у вересні 2016 року, де і отримала статус внутрішньо переміщеної особи.

Колегія суддів погоджується з висновками судів попередніх інстанцій, що позивачем заявлений позов фактично в інтересах дитини для її належного матеріального забезпечення.

Відповідно до частини сьомої статті 7 Сімейного Кодексу України дитина має бути забезпечена можливістю здійснення її прав, установлених Конституцією України, Конвенцією про права дитини, іншими міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Згідно з пунктом 1 статті 3 Конвенції про права дитини від 20 листопада 1989 року (в редакції зі змінами, схваленими резолюцією 50/155 Генеральної Асамблеї ООН від 21 грудня 1995 року), яку ратифіковано Постановою Верховної Ради України від 27 лютого 1991 року № 789-XII, в усіх діях щодо дітей, незалежно від того, здійснюються вони державними чи приватними установами, що займаються питаннями соціального забезпечення, судами, адміністративними чи законодавчими органами, першочергова увага приділяється як найкращому забезпеченню інтересів дитини.

Як зазначено в постанові Верховного Суду від 14 лютого 2018 року у справі № 591/610/16-а (К/9901/12622/18), допомога при народженні дитини за своєю природою є допомогою самій дитині, а не її батькам. Неможливість своєчасного звернення одного з батьків до органу, який здійснює призначення допомоги при народженні дитини, призводить до порушення інтересів дитини.

Керуючись принципом верховенства права, колегія суддів вважає, що з урахуванням інтересів дитини та обставин, встановлених судами попередніх інстанцій, позивач має право на звернення до органу соціального захисту населення за призначенням допомоги при народженні дитини та отримання цієї допомоги, враховуючи поважність причин пропуску строку такого звернення.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 29 серпня 2018 року у справі № 591/1474/17 (провадження № К/9901/38353/18) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/76165375>

В іншій справі Суд також не встановив неправильного застосування норм матеріального права або порушень норм процесуального права при ухваленні судових рішень і погодився з висновками судів першої та апеляційної інстанцій у справі про задоволення позовних вимог позивача.

Суть справи полягає в наступному.

Позивачу призначена допомога при народженні дитини, яку вона отримувала до листопада 2014 року за місцем мешкання – м. Донецьк. Однак згідно з інформацією про стан фінансування та виплати державних допомог виплата державної допомоги отримувачам м. Донецьк не проводиться з листопада 2014 року.

10 листопада 2016 року позивач разом із сином взяті на облік внутрішньо переміщених осіб за фактичним місцем перебування: Донецька область, м. Вугледар.

Позивач звернулася до Вугледарського міського управління соціального захисту населення із заявою щодо надання письмових роз'яснень про причини відмови в отриманні документів для поновлення нарахування та виплати заборгованості допомоги при народженні дитини та отримала відповідь про те, що згідно з абз. 33 п. 13 постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку призначення і виплати державної допомоги сім'ям з дітьми» від 27 грудня 2001 року № 1751 (далі – Порядок), виплата допомоги поновлюється у випадках, передбачених абзацами двадцятим – двадцять сьомим, двадцять дев'ятим і тридцятим цього пункту, у разі, коли особа, що фактично здійснює догляд за дитиною (один з батьків дитини, опікун), звернулася протягом дванадцяти місяців після припинення виплати допомоги до органу, що призначив допомогу, з письмовою заявою. Іншого чинним законодавством не передбачено. У цьому випадку відсутні підстави для поновлення виплати.

Судами попередніх інстанцій встановлено, що позивачем дотримано строки звернення за призначенням допомоги.

Суди першої та апеляційної інстанцій зазначили, що Порядком передбачені певні обмеження, які стосуються строку подання заяви про поновлення виплати допомоги. Разом з цим, вказані обмеження стосуються вичерпних підстав, з яких відбувається припинення виплати, а також визначено вичерпний перелік обставин припинення виплати допомоги.

Колегія суддів погодилася з такими висновками судів попередніх інстанцій та зазначила, що позивач та її дитина є громадянами України, тобто мають такі ж самі конституційні права, як і інші громадяни України, оскільки законодавство України не допускає обмеження прав на соціальний захист, зокрема права на отримання допомоги при народженні дитини, за ознакою місця проживання (перебування).

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 05 вересня 2018 року у справі № 223/859/16-а (провадження № К/9901/32143/18) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/76306504>

Крім того, переглядаючи судові рішення в адміністративній справі № 226/318/17 за позовом ОСОБА_2 до Управління соціального захисту населення Мирноградської міської ради про визнання протиправною відмову у призначенні допомоги при народженні дитини та зобов'язання відповідача призначити та здійснити їй виплату допомоги при народженні дитини, колегія суддів КАС ВС дійшла наступного правового висновку.

Єдиною підставою для відмови в призначенні позивачу допомоги при народженні дитини стала відсутність позивача за адресою, зареєстрованою як фактичне місце проживання внутрішньо переміщеної особи.

Колегія суддів погодилася з висновком судів попередніх інстанцій, що зазначена обставина не позбавляє позивача та її дитину права на отримання допомоги з огляду на наступне.

Дійсно, відповідно до пункту 13 Порядку призначення (відновлення) соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам, який затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 08.06.2016 №365, комісія, крім підстав відмови у призначенні (відновленні) соціальної виплати, передбачених законодавством, може відмовити заявникові у призначенні (відновленні) такої виплати в разі його відсутності за фактичним місцем проживання/перебування, зазначеним у заяві про призначення (відновлення) соціальної виплати.

Водночас, як зазначили суди попередніх інстанцій, підзаконний нормативно-правовий акт не може змінювати в бік звуження права громадян, які встановлені нормативно-правовими актами вищої юридичної сили.

Закон України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» не містить такої підстави для відмови у призначенні допомоги, як відсутність особи за фактичним місцем проживання/перебування.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 02 травня 2018 року у справі № 226/318/17 (провадження № К/9901/30130/18) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/73764182>

4.2. Кожна вагітна жінка має право на отримання допомоги по вагітності та пологах. Водночас порядок отримання і розмір цієї допомоги залежить від статусу жінки. Зокрема є особливості надання цієї допомоги: для працюючих (застрахованих) жінок, жінок-підприємців і не застрахованих жінок.

Право застрахованої особи на отримання допомоги по вагітності та пологах передбачено Законом № 1105-XIV, а положення Порядку № 37, який є підзаконним нормативно-правовим актом обмежує можливість реалізації такого права, що суперечить принципу верховенства права.

07 лютого 2019 року КАС ВС розглянув касаційну скаргу у справі № 754/216/17 за позовом ОСОБА_2 до Лівобережної міжрайонної виконавчої дирекції Київського міського відділення Фонду соціального страхування з тимчасової

втрати працездатності (далі – Лівобережна виконавча дирекція відділення Фонду, Фонд відповідно) про визнання протиправним та скасування рішення, зобов'язання здійснити виплату матеріального забезпечення у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності, вагітності та пологам, згідно з листком непрацездатності.

Деснянський районний суд м. Києва постановою від 06 березня 2017 року задовольнив позовні вимоги.

Київський апеляційний адміністративний суд постановою від 18 квітня 2017 року змінив постанову суду першої інстанції, виключивши з абзацу третього її резолютивної частини слова «у розмірі 11357, 69 грн». В іншій частині постанову Деснянського районного суду м. Києва від 06 березня 2017 року – залишив без змін.

Ухвалюючи такі рішення суди попередніх інстанцій виходили із того, що позивачка була зареєстрована як переміщена особа 22 листопада 2014 року, а страховий випадок настав лише 11 січня 2016 року, тому протягом 30 тижнів вона не могла звернутися з відповідною заявою до відповідача, як це передбачено Порядком надання матеріального забезпечення за рахунок коштів Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності особам, які переміщуються з тимчасово окупованої території України та районів проведення антитерористичної операції, затвердженого постановою правління Фонду від 26 грудня 2014 року № 37 (далі – Порядок № 37). А відмова відповідача нарахувати та виплатити матеріальне забезпечення по тимчасовій непрацездатності та допомоги по вагітності та пологах з мотивів спливу 30-тижневого строку з дати переміщення позивачки є протиправною, оскільки порушує гарантоване Конституцією право позивачки на отримання такого матеріального забезпечення та допомоги.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Верховний Суд погодився з висновками судів попередніх інстанцій.

Відповідно до підпункту 1 пункту 2 Порядку № 37 допомога по тимчасовій непрацездатності згідно з Порядком надається в разі настання страхового випадку до моменту переміщення застрахованої особи.

При цьому допомога по вагітності та пологах згідно з цим Порядком надається в разі настання страхового випадку до моменту переміщення застрахованої особи, а також в разі настання страхового випадку протягом 30 тижнів з дати переміщення застрахованої особи (підпункт 2 пункту 2 Порядку № 37).

Отже, правління Фонду цим Порядком передбачило строки, у межах яких може бути надано допомогу по вагітності та пологах застрахованим особам, які перемістилися з тимчасово окупованої території України та районів проведення антитерористичної операції, а роботодавець залишився зареєстрованим на вказаних територіях.

Так само, колегія суддів зазначає, що кожна вагітна жінка має право на отримання допомоги по вагітності та пологам. Водночас порядок отримання

і розмір цієї допомоги залежить від статусу жінки. Зокрема є особливості надання цієї допомоги: для працюючих (застрахованих) жінок, жінок-підприємців і не застрахованих жінок.

Право застрахованої особи на отримання допомоги по вагітності та пологах передбачено Законом № 1105-XIV, а положення вказаного Порядку № 37, який є підзаконним нормативно-правовим актом обмежує можливість реалізації такого права, що суперечить принципу верховенства права.

Конституцією України гарантовано право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом (стаття 46). А людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю (стаття 3).

Указане свідчить про вагомість права, про захист якого особа звернулася до суду, оскільки позовні вимоги спрямовані на відновлення порушеного права застрахованої особи.

Тому, зважаючи на те, що на час проведення антитерористичної операції нормами Закону № 1706-VII та Прикінцевими положеннями Закону № 1105-XIV регламентовано порядок виплати матеріального забезпечення у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності саме для тимчасово переміщених осіб, яким надано право отримати належні позивачці кошти безпосередньо від робочого органу Фонду за фактичним місцем проживання, перебування, як особі, яка внутрішньо переміщена з тимчасово окупованої території, відповідно до Закону № 2240-III, колегія суддів погоджується з висновками судів попередніх інстанцій про те, що вимога позивача про зобов'язання відповідача виплатити належні позивачці кошти згідно з листком непрацездатності, є обґрунтованою.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 07 лютого 2019 року у справі № 754/216/17 (провадження № К/9901/44101/18) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/79698078>

4.3. Ні Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», ні Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» не передбачають такої підстави для припинення пенсії/соціальних виплат, як відсутність за місцем фактичного проживання.

27 березня 2020 року КАС ВС розглянув касаційну скаргу у справі № 185/4142/17 (2-а/185/283/17) за позовом ОСОБА_1 до Відділення виконавчої дирекції фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України в місті Павлоград Дніпропетровської області (далі – Фонд соціального страхування), Павлоградської районної державної адміністрації Дніпропетровської області, Управління соціального захисту населення

Павлоградської районної державної адміністрації про визнання дій Фонду соціального страхування щодо припинення соціальних виплат протиправними, зобов'язання Фонду соціального страхування здійснити позивачу нарахування соціальних виплат та сплатити заборгованість, визнати безпідставними та скасувати протоколи засідання комісії з питань призначення (відновлення) соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам Павлоградської районної державної адміністрації в частині призупинення та припинення соціальних виплат позивачу.

Судами попередніх інстанцій встановлено, що за результатами перевірки фактичного місця перебування ОСОБА_1, здійсненою соціальним інспектором Управління соціального захисту населення Павлоградської РДА, зафіксовано відсутність позивача на момент перевірки за зареєстрованою адресою.

На засіданні Комісії з питань призначення (відновлення) соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам прийнято рішення призупинити призначення соціальних виплат ОСОБА_1 внаслідок його відсутності за фактичним місцем перебування до з'ясування обставин та в подальшому прийнято рішення про відмову в призначенні соціальних виплат позивачу внаслідок відсутності за фактичним місцем перебування та знято останнього з обліку в Управлінні соціального захисту населення Павлоградської РДА.

Задовольняючи позовні вимоги, суд першої інстанції, з рішенням якого погодився суд апеляційної інстанції, виходив із того, що відповідно до статті 2 Закону України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні» реєстрація місця проживання чи місця перебування особи або її відсутність не можуть бути умовою реалізації прав і свобод, передбачених Конституцією, законами чи міжнародними договорами України, або підставою для їх обмеження.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

З 13.01.2016 року з урахуванням внесених Законом від 24.12.2015 № 921-VIII змін статтю 4 Закону № 1706-VII передбачено, що довідка про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи, діє безстроково, крім випадків, передбачених статтю 12 цього Закону, зокрема: якщо особа: повернулася до покинутого місця постійного проживання (п.3 ч.1) або подала завідомо недостовірні відомості (п.5 ч.1).

Згідно з частиною десятою статті 7 Закону № 1706-VII внутрішньо переміщені особи з тимчасово окупованої території мають право на отримання матеріального забезпечення, страхових виплат та соціальних послуг за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності і від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності, безпосередньо у робочих органах Фонду соціального страхування України за фактичним місцем проживання, перебування.

При цьому вказаним Законом № 1706-VII (в тому числі в редакції до 13.01.2016) не встановлено зв'язку права внутрішньо переміщених осіб на отримання соціальних виплат з терміном дії довідки про взяття на облік.

Порядок надання страхових виплат, фінансування витрат на медичну та соціальну допомогу, передбачених загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання для осіб, які переміщуються з тимчасово окупованої території і районів проведення антитерористичної операції затверджений Постановою правління Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України від 11.12.2014 № 20, зареєстрованою в Міністерстві юстиції України 12.01.2015 за № 6/26451 (далі – Порядок надання страхових виплат №20).

Згідно з абзацами 1–3 пункту 2 розділу I Порядку надання страхових виплат № 20 особи, які тимчасово переміщені, мають право на призначення та/або продовження раніше призначених страхових виплат, страхових витрат на медичну та соціальну допомогу відповідно до Закону № 1105-V безпосередньо в робочих органах виконавчої дирекції Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України (далі – робочі органи виконавчої дирекції Фонду) за фактичним місцем проживання (перебування), що підтверджується довідкою про взяття на облік особи, яка переміщується з тимчасово окупованої території України або району проведення антитерористичної операції, за формою, наведеною в додатку до Порядку оформлення і видачі довідки про взяття на облік особи, яка переміщується з тимчасово окупованої території України або району проведення антитерористичної операції, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 01 жовтня 2014 року № 509 (далі – довідка про взяття на облік), відповідно до Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб».

У разі чергової зміни фактичного місця проживання (перебування) особа, яка тимчасово переміщена, зобов'язана повідомити протягом 10 календарних днів з дати зміни місця фактичного проживання (перебування) робочий орган виконавчої дирекції Фонду, який здійснює йому страхові виплати, страхові витрати на медичну та соціальну допомогу шляхом подання заяви особисто або надсилання рекомендованим листом (з описом вкладеної до нього такої заяви) про припинення йому виплат у зв'язку зі зміною місця проживання (перебування). Копія такої заяви або підтвердження надсилання рекомендованого листа подається робочому органу виконавчої дирекції Фонду за новим місцем фактичного проживання (перебування).

Ключовим питанням у даній справі є встановлення правомірності припинення виплат позивачу соціальної виплати у зв'язку із відсутністю позивача за місцем фактичного проживання.

Верховний Суд неодноразово розглядав справи зазначеної категорії та дійшов висновку, що ні Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», ні Закон України «Про загальнообов'язкове державне

пенсійне страхування» не передбачають такої підстави для припинення пенсії/соціальних виплат, як відсутність за місцем фактичного проживання.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 27 березня 2020 року у справі № 185/4142/17(2-а/185/283/17) (провадження № К/9901/30617/18) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/88460652>

4.4. Справа щодо виплату одноразової допомоги внаслідок стійкої втрати професійної працездатності.

18 жовтня 2019 року КАС ВС розглянув касаційну скаргу у справі № 234/11865/14-а за позовом ОСОБА_1 до Відділення виконавчої дирекції Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України у Гірницькому районі м. Макіївки Донецької області (далі – Фонд соціального страхування) про визнання бездіяльності неправомірною та зобов'язання здійснити виплату одноразової допомоги внаслідок стійкої втрати професійної працездатності.

Судами попередніх інстанцій встановлено, що постановою Фонду соціального страхування від 02 червня 2014 року позивачу призначена одноразова допомога у разі стійкої втрати професійної працездатності та щомісячні страхові виплати. Проведення виплат призначено в період з 07 травня 2014 року по 31 травня 2016 року включно. Однак призначені грошові кошти позивачу не виплачені.

Постановою Краматорського міського суду Донецької області від 02 березня 2015 року адміністративний позов задоволено.

Скасовуючи рішення суду першої інстанції та відмовляючи у задоволенні позовних вимог (постанова Донецького апеляційного адміністративного суду від 02 лютого 2016 року) суд апеляційної інстанції виходив з того, що у зв'язку з проведенням у Донецькій та Луганській областях антитерористичної операції територія міста Макіївка тимчасово не підконтрольна владі України. Постановою правління Національного Банку України від 06 серпня 2014 року № 466 «Про призупинення здійснення фінансових операцій» здійснення усіх видів фінансових операцій у населених пунктах, які не контролюються українською владою було призупинено. Згідно з Постановою Кабінету Міністрів України «Деякі питання фінансування бюджетних установ, здійснення соціальних виплат населенню та надання фінансової підтримки окремим підприємствам і організаціям Донецької та Луганської областей» від 07 листопада 2014 року № 595 затверджено Тимчасовий порядок фінансування бюджетних установ, здійснення соціальних виплат населенню та надання фінансової підтримки окремим підприємствам і організаціям Донецької та Луганської областей, згідно з яким у населених пунктах Донецької та Луганської областей, на території яких органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження, видатки з державного бюджету, бюджету Пенсійного фонду України та бюджетів інших фондів загальнообов'язкового

державного соціального страхування здійснюються лише після повернення згаданої території під контроль органів державної влади. Наведене свідчить про відсутність вини відповідача щодо невиплати заявленої позивачем до стягнення одноразової допомоги внаслідок стійкої втрати професійної працездатності та щомісячних страхових виплат за минулий період.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Колегія суддів КАС ВС не погодилась з таким рішенням суду апеляційної інстанції, а висновки суду першої інстанції вважає законними та обґрунтованими.

Відповідно до статті 2 Закону № 1706-VII Україна вживає всіх можливих заходів, передбачених Конституцією та законами України, міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, щодо запобігання виникненню передумов вимушеного внутрішнього переміщення осіб, захисту та дотримання прав і свобод внутрішньо переміщених осіб, повернення таких осіб до їх покинутого місця проживання в Україні та їх реінтеграції.

Постановою Кабінету Міністрів України від 01 жовтня 2014 року «Про особливості реалізації прав деяких категорій осіб на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» встановлено, що особи, які перебувають (перебували) у трудових відносинах з підприємствами, установами, організаціями чи фізичними особами або були добровільно застраховані та переселилися з тимчасово окупованої території, району проведення антитерористичної операції або зони надзвичайної ситуації, мають право на надання матеріального забезпечення та соціальних послуг відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» робочими органами виконавчої дирекції Фонду соціального страхування, а до завершення заходів, пов'язаних з утворенням зазначеного Фонду та його робочих органів, – робочими органами Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань та Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності відповідно до пункту 6 розділу VII «Прикінцеві та перехідні положення» зазначеного закону за фактичним місцем проживання у порядку, встановленому правліннями фондів. Матеріальне забезпечення виплачується застрахованим особам в установленому порядку через банки.

Як зазначено в пункті 2 Тимчасового порядку, у населених пунктах Донецької та Луганської областей, на території яких органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження, видатки з державного бюджету, бюджету Пенсійного фонду України та бюджетів інших фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування здійснюються лише після повернення згаданої території під контроль органів державної влади. Казначейське обслуговування місцевих бюджетів за видатками та кредитуванням у населених пунктах на тимчасово неконтрольованій території здійснюється після повернення такої території під контроль органів державної влади.

Постановою Правління Національного банку України № 466 від 06 серпня 2014 року постановлено банкам України призупинити здійснення усіх видів фінансових операцій у населених пунктах, які не контролюються українською владою.

Отже, здійснення банківських операцій на тимчасово неконтрольованій території, до якої віднесено і м. Макіївка, припинено з 04 серпня 2014 року.

Однак, як встановлено матеріалами справи, МСЕК визначило позивачу стійку втрату працездатності 21 травня 2014 року, відтак одноразова допомога мала б бути сплаченою на підставі постанови Фонду від 02 червня 2014 року впродовж місяця з дня її визначення, тобто з 21 травня 2014 року по 21 червня 2014 року, що виконано не було. А виплата щомісячних страхових сум повинна була розпочатися з 07 травня 2014 року, однак також не розпочалася.

Отже, правильним є висновок суду першої інстанції, що зважаючи на відсутність законодавчих обмежень станом на дату призначення відповідачем позивачу грошових коштів, бездіяльність останнього щодо невиплати таких є неправомірною, та з такого підлягають стягненню на користь позивача сума одноразової допомоги внаслідок стійкої втрати професійної працездатності та загальна сума страхових виплат за минулий період.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 18 жовтня 2019 року у справі № 234/11865/14-а (провадження № К/9901/15026/18) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/85033192>

4.5. Громадянин пенсійного віку, особа з інвалідністю, дитина-інвалід та інша особа, яка перебуває у складних життєвих обставинах, яких зареєстровано внутрішньо переміщеними особами, мають право на отримання соціальних послуг відповідно до законодавства України за місцем реєстрації фактичного місця проживання такої внутрішньо переміщеної особи.

29 липня 2020 року КАС ВС розглянув касаційну скаргу у справі № 808/2317/15 за позовом Управління Пенсійного фонду України в Розівському районі Запорізької області до Відділення виконавчої дирекції Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України у Куйбишевському районі Запорізької області про зобов'язання вчинити певні дії та стягнення заборгованості по відшкодуванню витрат на виплату пенсій внаслідок трудового каліцтва на виробництві або професійного захворювання.

Частково задовольняючи позов, суд першої інстанції, з висновком якого погодився й апеляційний суд, виходив із того, що витрати, понесені позивачем у зв'язку із виплатою та доставкою пенсій внаслідок трудового каліцтва на виробництві або професійного захворювання підлягають відшкодуванню за рахунок Відділення виконавчої дирекції Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України у Куйбишевському районі Запорізької області.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Враховуючи те, що пенсія по інвалідності внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання є наслідком страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, належним страховиком, тим, хто має надавати застрахованій особі матеріальну допомогу чи соціальні послуги, відповідно до статті 25 Основ, є Фонд соціального страхування від нещасних випадків.

Таким чином, страховиком, який має виплачувати пенсію по інвалідності особі, яка стала інвалідом від нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання та пенсії у зв'язку з втратою годувальника, який помер внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання, а в разі виплати такої органами Пенсійного фонду України – відшкодувати останньому витрати, є Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань.

Доводи скаржника щодо відсутності обов'язку у Відділення виконавчої дирекції Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України у Куйбишевському районі Запорізької області по відшкодуванню витрат на виплату та доставку пенсії особам, тимчасово переміщеним з Донецької та Луганської областей, оскільки останні не зверталися до Фонду з відповідними заявами, суд касаційної інстанції не бере до уваги, оскільки відповідно до статті 2 Закону №1706-VII Україна вживає всіх можливих заходів, передбачених Конституцією та законами України, міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, щодо запобігання виникненню передумов вимушеного внутрішнього переміщення осіб, захисту та дотримання прав і свобод внутрішньо переміщених осіб, повернення таких осіб до їх покинутого місця проживання в Україні та їх реінтеграції.

Згідно з положеннями статті 7 цього Закону Україна вживає всіх можливих заходів, спрямованих на розв'язання проблем, пов'язаних із соціальним захистом, зокрема відновленням усіх соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам.

Громадянин пенсійного віку, особа з інвалідністю, дитина-інвалід та інша особа, яка перебуває у складних життєвих обставинах, яких зареєстровано внутрішньо переміщеними особами, мають право на отримання соціальних послуг відповідно до законодавства України за місцем реєстрації фактичного місця проживання такої внутрішньо переміщеної особи.

Аналіз наведених норм дає змогу дійти висновку, що у відповідача, як належного страховика, наявний обов'язок щодо відшкодування витрат, понесених позивачем, як страховиком, до якого звернулись застраховані особи.

Таким чином, враховуючи, що позивачем понесено витрати на виплату та доставку пенсії по особовим справам внутрішньо переміщеним особам за жовтень-грудень 2014 року колегія суддів КАС ВС зазначила, що суди попередніх

інстанцій дійшли вірного висновку про задоволення позовних вимог в частині стягнення з відповідача сум заборгованості.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 29 липня 2020 року у справі № 808/2317/15 (провадження № К/9901/11004/18) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/90674234>

III. Практика щодо застосування положень Європейської соціальної хартії (переглянутої) від 3 травня 1996 року

Як зазначено у пункті 3.2 рішення Конституційного Суду України від 09 липня 2007 року № 6-рп/2007 вказано, що утверджуючи і забезпечуючи права і свободи громадян, держава окремими законами України встановила певні соціальні пільги, компенсації і гарантії, що є складовою конституційного права на соціальний захист і юридичними засобами здійснення цього права, а тому відповідно до частини другої статті 6, частини другої статті 19, частини першої статті 68 Конституції України вони є загальнообов'язковими, однаковою мірою мають дотримуватися органами державної влади, місцевого самоврядування, їх посадовими особами. Невиконання державою своїх соціальних зобов'язань щодо окремих осіб ставить громадян у нерівні умови, підриває принцип довіри особи до держави, що закономірно призводить до порушення принципів соціальної, правової держави.

Принципи соціальної держави втілено також у ратифікованих Україною міжнародних актах: Міжнародному пакті про економічні, соціальні і культурні права від 16 грудня 1966 року, Європейській соціальній хартії (переглянутій) від 03 травня 1996 року, Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 04 листопада 1950 року, та рішеннях Європейського суду з прав людини.

Так, зокрема, Європейська соціальна хартія (переглянута) від 03 травня 1996 року, ратифікована Законом України від 14 вересня 2006 року № 137-V, яка набрала чинності з 01 лютого 2007 року (далі – Хартія), визначає, що кожна особа похилого віку має право на соціальний захист (пункт 23 частини I). Ратифікувавши Хартію, Україна взяла на себе міжнародне зобов'язання запроваджувати усіма відповідними засобами досягнення умов, за яких можуть ефективно здійснюватися права та принципи, що закріплені у частині I Хартії.

Про це у своїй постанові зазначила Велика Палата Верховного Суду, переглядаючи рішення в зразковій справі про припинення виплати пенсії внутрішньо переміщеній особі.

Детальніше з текстом постанови Великої Палати Верховного Суду від 04 вересня 2018 року у справі № 805/402/18 (провадження № 11-644асі18) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/76945461>

Велика Палата Верховного Суду зазначила, що право особи на отримання пенсії як складова частина права на соціальний захист є її конституційним правом, яке гарантується міжнародними зобов'язаннями України.

Так, аналіз судової практики показав, що в подальшому, розглядаючи адміністративні спори щодо поновлення виплати, призначення, перерахунку пенсії, судді Судової палати з розгляду справ щодо захисту соціальних прав КАС ВС неодноразово посилалися в своїх рішеннях на зазначені в постанові ВП ВС положення.

Найбільшу кількість справ, у яких застосовуються норми Хартії, нараховують спори в категорії – справи зі спорів з приводу реалізації публічної політики

у сферах праці, зайнятості населення та соціального захисту громадян та публічної житлової політики, зокрема зі спорів щодо; управління, нагляду, контролю та інших владних управлінських функцій (призначення, перерахунку та здійснення страхових виплат) у сфері відповідних видів загальнообов'язкового державного соціального страхування, з них; загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.

Частина рішень стосуються правовідносин у сфері соціального захисту внутрішньо переміщених осіб (постанови Верховного Суду: від 12 грудня 2018 року у справі № 243/4547/17, від 31 січня 2019 року у справі № 425/1477/17, від 21 лютого 2019 року у справі № 243/6746/17, від 21 лютого 2019 року у справі № 204/2001/17 (2-а/204/121/17), від 25 квітня 2019 року у справі № 219/3516/17, від 26 червня 2019 року у справі № 235/4013/17, від 06 серпня року у справі № 433/172/16-а, від 22 серпня 2019 року у справі № 636/3447/16-а, від 22 серпня 2019 року у справі № 235/3908/17, від 22 серпня 2019 року у справі № 243/5474/17, від 22 серпня 2019 року у справі № 646/2035/17, від 22 серпня 2019 року у справі № 243/6955/17, від 24 грудня 2019 року у справі № 826/11829/16, від 23 січня 2020 року у справі № 636/3448/16-а, від 16 квітня 2020 року у справі № 212/4165/17 (2-а/212/162/17).

Деякі справи стосувалися правовідносин щодо пенсійного забезпечення осіб, які проживають за кордоном (постанови Верховного суду: від 06 березня 2019 року у справі № 522/753/17, від 14 березня 2019 року у справі № 761/6781/14-а, від 21 березня 2019 року у справі № 522/6280/17, від 01 жовтня 2019 року у справі № 804/3646/18, від 30 січня 2020 року у справі № 489/5194/16-а, від 31 березня 2020 року у справі № 826/14837/16, від 30 квітня 2020 року у справі № 805/153/18-а, від 06 травня 2020 року у справі № 766/4587/16-а.

Та інші справи щодо поновлення виплати та призначення пенсій у зв'язку з іншими обставинами (постанова Верховного суду: від 21 лютого 2020 року у справі № 628/3028/16-а), від 25 березня 2020 року у справі справа № 752/18396/16-а.

Колегії суддів Судової палати з розгляду справ щодо захисту соціальних прав КАС ВС часто у своїх рішеннях наводять положення статті 12 Хартії про те, що держава зобов'язана підтримувати функціонування системи соціального забезпечення, її задовіл

ьний рівень, докладати зусиль для її поступового посилення тощо.

Суд зауважив, що утверджуючи та забезпечуючи права осіб на соціальний захист, держава повинна в процесі виконання своїх соціальних обов'язків уживати заходів для забезпечення рівності між пенсіонерами.

Детальніше із цим можна ознайомитися в наступних судових рішеннях: постанова ВП ВС від 13 лютого 2019 року у справі № 822/524/18 (провадження Пз/9901/23/18) (зразкова справа щодо переведення з пенсії по інвалідності на пенсію державного службовця); постанови КАС ВС: від 31 жовтня 2018 року у справі № 425/1622/17, від 31 жовтня 2018 року у справі № 235/3001/17, від 31 жовтня 2018 року у справі № 336/2243/17 (2-а/336/228/2017), від 31 жовтня 2018 року

у справі № 428/952/17, від 31 жовтня 2018 року у справі № 243/7611/17, від 31 жовтня 2018 року у справі № 233/2678/17, від 31 жовтня 2018 року у справі № 263/4121/17, від 31 жовтня 2018 року у справі № 243/7615/17, від 20 лютого 2019 року у справі № 415/4312/17, від 06 березня 2019 року у справі № 243/7025/17. Предметом позову у зазначених справах були вимоги про визнання протиправними дій щодо припинення виплати пенсії, визнання протиправною бездіяльністю щодо невиплати пенсії та зобов'язання управління Пенсійного фонду поновити нарахування та виплату пенсії позивачам – внутрішньо переміщеним особам. Такого ж висновку, зокрема, дійшла колегія суддів у постанові від 24 червня 2020 року у справі № 580/234/19 про визнання протиправними дій пенсійного органу щодо обмеження граничним розміром пенсії при здійсненні перерахунку пенсії за вислугу років працівникам льотно-випробувального складу.

Відповідно до пункту 4 статті 2 Хартії з метою забезпечення ефективного здійснення права на справедливі умови праці Сторони зобов'язуються усунути ризики, що властиві роботам з небезпечними або шкідливими для здоров'я умовами праці, а у випадках, коли усунути або достатньою мірою зменшити такі ризики ще неможливо, установити для працівників, зайнятих на таких роботах, скорочену тривалість робочого часу або додаткові оплачувані відпустки.

Згідно статті 12 Хартії з метою забезпечення ефективного здійснення права на соціальне забезпечення Сторони зобов'язуються:

1. започаткувати систему соціального забезпечення або підтримувати її функціонування.

2. підтримувати систему соціального забезпечення на задовільному рівні, принаймні на такому, який дорівнює рівню, необхідному для ратифікації Європейського кодексу соціального забезпечення;

3. докладати зусиль для поступового піднесення системи соціального забезпечення на більш високий рівень;

4. вживати заходів шляхом укладання відповідних двосторонніх і багатосторонніх угод або в інший спосіб і відповідно до умов, визначених у таких угодах, для забезпечення:

а) рівності між їхніми власними громадянами та громадянами інших Сторін у тому, що стосується прав на соціальне забезпечення, включаючи збереження пільг, які надаються законодавством про соціальне забезпечення, незалежно від пересування захищених осіб по територіях держав Сторін;

б) надання, збереження та поновлення прав на соціальне забезпечення такими засобами, як сумарний залік періодів страхування або роботи, що були здійснені за законодавством кожної зі Сторін.

Відповідно до статті 23 Хартії з метою забезпечення ефективного здійснення права осіб похилого віку на соціальний захист Сторони зобов'язуються, самостійно або у співробітництві з громадськими чи приватними організаціями, вживати відповідних заходів або заохочувати відповідні заходи, зокрема, для: надання

особам похилого віку можливості якомога довше залишатися повноцінними членами суспільства, шляхом забезпечення достатніх ресурсів, які дозволяли б їм жити на задовільному рівні і брати активну участь у суспільному, соціальному і культурному житті.

Обґрунтовуючи позицію щодо законності задоволення позовних вимог, колегія суддів вказувала зазначені вище положення Хартії в наступних постановках: від 31 жовтня 2018 року у справі № 227/4223/16-а (щодо призначення пенсії особі, яка переїхала за кордон), від 19 грудня 2019 року у справі № 442/8041/15-а (щодо призначення пенсії на пільгових умовах за Списком № 2), від 10 лютого 2020 року у справі № 826/10950/16 (щодо поновлення виплати пенсії внутрішньо переміщеній особі), від 18 лютого 2020 року у справі № 1840/3344/18 (щодо призначення пенсії за віком), від 30 липня 2020 року у справі № 295/3897/17, від 22 вересня 2020 року у справі № 1540/4041/18, від 22 вересня 2020 року у справі № 440/1658/19 (щодо перерахунку пенсії військовослужбовцям).

Таким чином, аналіз судової практики показав, що судді Судової палати з розгляду справ щодо захисту соціальних прав КАС ВС застосовують Європейську соціальну хартію (переглянуту) від 03 травня 1996 року під час перегляду судових рішень у спорах, що виникають із пенсійних правовідносин.

Пенсійні правовідносини, які є особливою формою здійснення права на пенсію, водночас виступають як один із видів суспільних відносин. Пенсійні правовідносини розглядаються як особлива форма соціальної взаємодії, що об'єктивно виникає в суспільстві відповідно до закону, учасники якої мають взаємні кореспондуючі права та обов'язки і реалізують їх з метою задоволення своїх потреб та інтересів в особливому порядку, який не заборонений державою чи гарантований і охороняється нею в особі певних органів.

Людина вступає в пенсійні правовідносини для реалізації свого права на отримання пенсійного забезпечення і такі відносини, за загальним правилом, мають безстроковий характер.

Судді Верховного Суду неодноразово наголошували на тому, що право на пенсію та її одержання не може пов'язуватися з місцем проживання людини. Такий підхід можна поширити не тільки на громадян, що виїхали на постійне місце проживання до інших держав, а й на внутрішньо переміщених осіб, які мають постійне місце проживання на непідконтрольній Уряду України території. Правовий зв'язок між державою і людиною, який передбачає взаємні права та обов'язки, підтверджується фактом набуття громадянства. Свобода пересування та вільний вибір місця проживання гарантується статтею 33 Конституції України кожному, хто на законних підставах перебуває на території України.

Таким чином, реєстрація місця проживання чи місця перебування особи або її відсутність не можуть бути умовою реалізації прав і свобод, передбачених Конституцією, законами чи міжнародними договорами України, або підставою для їх обмеження.

Огляд судової практики Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду у спорах, що виникають із правовідносин у сфері захисту соціальних прав внутрішньо переміщених осіб та практики щодо застосування положень Європейської соціальної хартії (переглянутої) від 3 травня 1996 року. Рішення, внесені до ЄДРСР за період з 01.01.2018 по 01.10.2020. / Київ, 2020. – 51 стор.

Примітка: видання містить короткий огляд деяких судових рішень Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 @supremecourt_ua